

Ecologische beoordeling herinrichtingsplan nabij Delfstrahuizen

Actualisatie 2014

A&W-rapport 2059

in opdracht van

WIND VASTGOEDONTWIKKELING

Ecologische beoordeling herinrichtingsplan nabij Delfstrahuizen

Actualisatie 2014

A&W-rapport 2059

P. Biezenaar

Foto Voorplaat

Foto van het onderzoeksgebied (foto A&W)

P. Biezenaar 2014

Ecologische beoordeling herinrichtingsplan nabij Delfstrahuizen. Actualisatie 2014. A&W-rapport 2059
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Opdrachtgever**Wind Vastgoedontwikkeling b.v.**

Postbus 160
9200 AD Drachten
Telefoon 0512-57 14 77

Uitvoerder**Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv**

Postbus 32
9269 ZR Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
Fax 0511 47 27 40
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer
2305dfh

Projectleider
P. Biezenaar

Status
Eindrapport

Autorisatie
Goedgekeurd

Paraaf
R. Strijkstra

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'R. Strijkstra'.

Datum
12 november 2014

Kwaliteitscontrole

E. van der Heijden

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Situatieschets en plannen	4
2.1	Huidige situatie	4
2.2	Inrichtingsplannen	4
3	Aanwezige natuurwaarden	6
3.1	Beschermde gebieden	6
3.2	Beschermde soorten	12
4	Effectbepaling en beoordeling	23
4.1	Algemeen	23
4.2	Natuurbeschermingswet: Voortoets	23
4.3	Ecologische Hoofdstructuur	26
4.4	Weidevogelgebied	27
4.5	Ganzenfoerageergebied	28
4.6	Beschermde soorten (Flora- en faunawet)	28
4.7	Samenvattende tabel (Flora- en faunawet)	34
5	conclusies	36
5.1	Conclusies m.b.t. beschermde gebieden	36
5.2	Conclusies m.b.t. beschermde soorten	36
5.3	Ontheffingsaanvraag	38
5.4	Aanbevelingen	38
6	literatuur	40
	<i>Bijlage 1 Relevante natuurwetgeving</i>	<i>43</i>

Foto 1.1. Foto van het onderzoeksgebied (foto: A&W).

1 Inleiding

Aanleiding

Ten westen van Delfstrahuizen (gemeente Lemsterland, Fryslân) wordt de realisatie voorbereid van een gebied met de functies woningbouw en recreatie en voorzieningen als een camping, ligplaatsen voor boten en recreatiewoningen. Op dit moment bevindt de planvorming zich in een fase van ontwikkeling en voorbereiding. Het onderzoeksgebied voor deze herinrichting is aangegeven in figuur 1.1.

In dit kader is ecologisch onderzoek uitgevoerd om te beoordelen of de voorgenomen herinrichting conflicten veroorzaakt met de vigerende wet- en regelgeving betreffende natuur. *Wind Vastgoed b.v.* heeft *Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden* (A&W) verzocht om deze beoordeling uit te voeren.

Dit ecologisch onderzoek startte in 2010 met een ecologische quickscan. Daarmee is het herinrichtingsplan beoordeeld volgens de informatie betreffende de beschermde gebieden en soorten die op dat moment beschikbaar was. Uit die quickscan bleek de noodzaak van veldonderzoek om ten aanzien van mogelijk aanwezige beschermde soorten zekerheid te verkrijgen over hun aanwezigheid binnen en nabij het onderzoeksgebied, de mogelijke effecten op deze soorten en de eventuele vervolgstappen die volgens de betreffende wet- en regelgeving nodig zijn. In de afgelopen jaren zijn wijzigingen opgetreden in het herinrichtingsplan. Er zijn tevens wijzigingen opgetreden in de toepassing van de Flora- en faunawet. Bovendien kon ten aanzien van een aantal soorten niet meer gebruik worden gemaakt van relatief oude verspreidingsgegevens, waardoor veldonderzoek nodig was om die gegevens te actualiseren. De eindversie van de quickscan dateert van 2013 (Heikoop *et al.* 2013). In 2014 is het laatste veldonderzoek uitgevoerd. Daardoor is het beeld van beschermde natuurwaarden geactualiseerd en is de ecologische beoordeling afgerond (dit rapport).

Doel

De effecten van de herinrichting van het onderzoeksgebied zijn beoordeeld in het kader van de vigerende wet- en regelgeving betreffende natuur. Dit zijn de Natuurbeschermingswet, de Nota Ruimte (Ecologische Hoofdstructuur), de Flora- en faunawet en de provinciale regelgeving. Voor meer informatie over de ecologische wet- en regelgeving wordt verwezen naar bijlage 1. Indien van toepassing, zijn aanbevelingen gedaan voor mitigatie en eventueel noodzakelijk aanvullend onderzoek.

Inhoud van het rapport

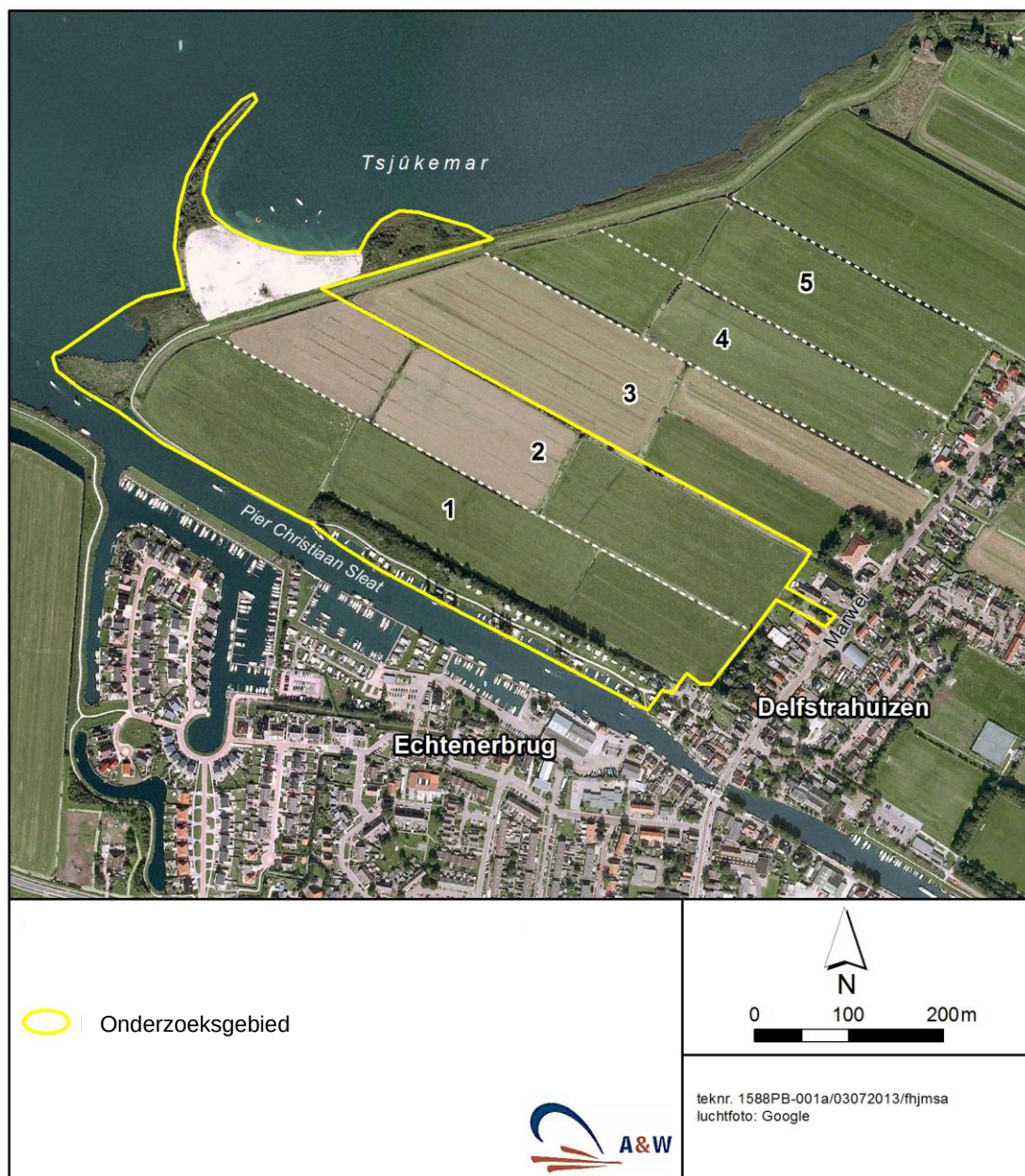
Het rapport is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken.

- De plannen: in dit hoofdstuk is het onderzoeksgebied afgebakend en is een beschrijving gegeven van de aard van de activiteit en aspecten met betrekking tot aanleg en gebruik (hoofdstuk 2).
- Relevante natuurwaarden: in dit hoofdstuk zijn de relevante beschermde natuurwaarden in en nabij het onderzoeksgebied beschreven (hoofdstuk 3).
- Effectbepaling en beoordeling: hier is bepaald welke effecten van de ingreep op de natuurwaarden kunnen worden verwacht. Er is beoordeeld welke consequenties dat heeft in het kader van de natuurwetgeving (hoofdstuk 4).
- Conclusies: In dit hoofdstuk is de ecologische beoordeling kort samengevat en zijn de eventuele vervolgstappen aangegeven (hoofdstuk 5).

Aanpak

Voor hoofdstuk 2 is uitgegaan van de informatie die verstrekt is door de opdrachtgever. Hoofdstuk 3 bevat de relevante natuurwaarden die gebaseerd zijn op de resultaten van twee benaderingswijzen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het onderzoeksgebied. Ten tweede zijn gedurende 2014 verscheidene veldbezoeken uitgevoerd, waarbij is gelet op de aanwezigheid van en de mogelijkheden voor de beschermde en/of kritische soorten, waarvan de aanwezigheid nog niet voldoende zeker was. Er zijn onder andere een visbemonstering en een muizenonderzoek uitgevoerd. Hiervan wordt in hoofdstuk 3 verslag gedaan. De hoofdstukken 4 en 5 zijn vervolgens uitgewerkt aan de hand van de informatie in de hoofdstukken 2 en 3.

Altenburg & Wymenga presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

Figuur 1.1 Het onderzoeksgebied ten westen van Delfstrahuizen en ten noorden van Echtenerbrug. Het grootste deel van het onderzoeksgebied ligt binnen de percelen 1 en 2, een klein deel ligt buitendijks. Het plangebied ligt binnen het onderzoeksgebied en is weergegeven in figuur 2.1.

2 Situatieschets en plannen

2.1 Huidige situatie

Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt ten westen van Delfstrahuizen en langs de noordelijke oever van de Pier Christiaanssleat (figuur 1.1). Aan de westzijde ligt de zuidoostelijke oever van het Tsjûkemar, aan de oostzijde de bebouwing van Delfstrahuizen aan de Marwei (N924). Ten noorden van het onderzoeksgebied liggen graslanden die in agrarisch gebruik zijn. In de huidige situatie bestaat het onderzoeksgebied voor een groot deel uit agrarisch grasland en voor een klein deel uit een camping langs de Pier Christiaanssleat, waarvan kampeerplaatsen en ligplaatsen voor recreatievaartuigen langs deze watergang liggen. De landtong die ten westen van de camping het Tsjûkemar insteeckt, bestaat uit ruigte, omgeven door basaltblokken.

Langs de westelijke zijde van het onderzoeksgebied ligt een dijk van het waterschap, die een scheiding vormt tussen het agrarische gebied en de oevers van het Tsjûkemar. De zuidelijke grens van het onderzoeksgebied ligt voor een groot deel langs een houtsingel, die het agrarische grasland scheidt van de camping. Langs de huidige camping staat een rij bomen en ook in het buitendijkse deel van het onderzoeksgebied is opgaande begroeiing aanwezig. In het oosten sluit het gebied aan op de bebouwing en de tuinen van de Marwei. Binnen het onderzoeksgebied is geen bebouwing aanwezig.

Plangebied

Het plangebied ligt binnen het onderzoeksgebied en is weergegeven in figuur 2.1.

2.2 Inrichtingsplannen

Figuur 2.1 toont een beeld van het inrichtingsplan. Het plangebied daarvoor ligt binnendijs, dus oostelijk van de dijk langs het Tsjûkemar. Het plangebied wordt ingericht met woningen in het oostelijke deel, en recreatiewoningen in de rest van het onderzoeksgebied. Er wordt een netwerk van watergangen gerealiseerd, dat in verbinding staat met de Pier Christiaanssleat. In het noordelijke deel van het plangebied wordt een ontsluitingsweg aangelegd, die aansluit op de N924.

Tussen de huidige dijk rond het Tsjûkemar en de meest westelijke beoogde recreatiewoningen wordt een bufferzone gecreëerd, die het bewoonde deel van het plangebied scheidt van de buitendijs gelegen oevers van het Tsjûkemar. Deze bufferzone wordt op verzoek van de provincie gerealiseerd en heeft een breedte van ca 100 m. Door deze bufferzone wordt een smal voetpad (een knuppelpad) aangelegd. De bufferzone wordt natuurvriendelijk ingericht. De huidige camping langs de Pier Christiaanssleat blijft behouden, maar de kampeerplaatsen die nu nog langs het water liggen, zullen verdwijnen.

Voor de realisatie van de plannen zullen werkzaamheden aan watergangen worden uitgevoerd. Daarbij zullen (delen van) enkele sloten worden gedempt en zijn werkzaamheden nodig langs de oever van de Pier Christiaanssleat.

Figuur 2.1 Een schets van het herinrichtingsplan (bron: Wind Vastgoed BV, oktober 2014). Het plangebied daarvoor ligt binnendijs, namelijk vanaf de dijk langs het Tsjûkemar (links) tot aan de bouwkavels langs de Marwei (rechts).

3 Aanwezige natuurwaarden

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de natuurwaarden die aanwezig zijn binnen en in de omgeving van het onderzoeksgebied en die tevens beschermd zijn in het kader van ecologische wet- en regelgeving. Er is nader ingegaan op natuurwaarden die door hun aanwezigheid/nabijheid mogelijk beïnvloed kunnen worden door de werkzaamheden ten behoeve van de herinrichting van het onderzoeksgebied.

3.1 Beschermd gebieden

Natura 2000-gebieden

Het onderzoeksgebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is de 'Rottige Meenthe & Brandemeer', dat op 2 km afstand en ten oosten van het onderzoeksgebied ligt (figuur 3.1). Dit Natura 2000-gebied vormt een belangrijke schakel tussen de Overijsselse moerassen, de laagveengebieden van Midden-Friesland en de Friese beekdalen. Het Natura 2000-gebied is aangewezen volgens de Habitatrichtlijn.

Een Natura 2000-gebied is aangewezen voor een aantal natuurwaarden, waarvoor in het (ontwerp) aanwijzingsbesluit instandhoudingsdoelen zijn opgenomen (zie paragraaf 1.1 in Bijlage 1). Deze aangewezen natuurwaarden kunnen bestaan uit een aantal habitattypen (vegetatietypen) en soorten. Indien aangewezen soorten van een Natura 2000-gebied ook de omgeving van dat natuurgebied gebruiken, dan zijn die soorten door de externe werking van de Natuurbeschermingswet ook daar beschermd. Dit geldt voor mobiele soorten, zoals vogels en vleermuizen, die vanuit een Natura 2000-gebied ook in de omgeving daarvan kunnen voorkomen.

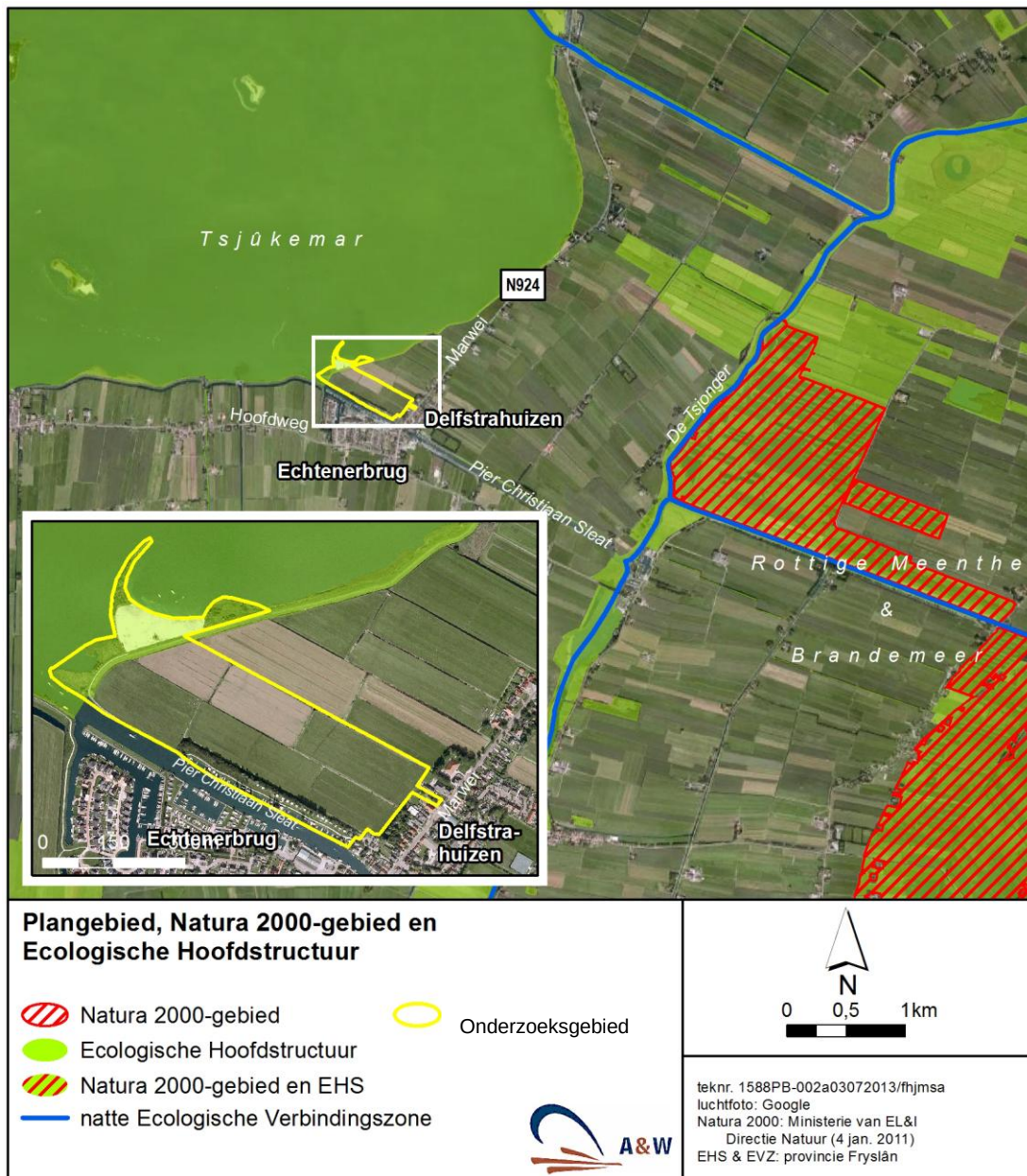
De natuurwaarden waarvoor het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer' in het kader van de Habitatrichtlijn is aangewezen, bestaan uit een zevental habitattypen (vegetatietypen) en de soorten Meervleermuis, Bittervoorn, Kleine Modderkruiper, Gevlekte witsnuitlibel, Grote vuurvlied en Groenknolorchis, Zeggekorfslak, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever.

Gezien de relatief grote afstand tussen het onderzoeksgebied en het Natura 2000-gebied is het niet te verwachten dat de beoogde herinrichting van invloed zal zijn op de aangewezen habitattypen binnen het Natura 2000-gebied. Daardoor zal de beoogde herinrichting geen conflict met de Natuurbeschermingswet veroorzaken ten aanzien van deze habitattypen.

Gevlekte witsnuitlibel, Grote vuurvlied, Zeggekorfslak, Gestreepte waterroofkever, Platte schijfhoren en Groenknolorchis zijn gebonden aan specifieke omgevingsfactoren, zoals deze voorkomen binnen het betreffende Natura 2000-gebied. Het vooral agrarische gebied in de omgeving daarvan is voor deze soorten niet geschikt en zij worden ook niet binnen en nabij het onderzoeksgebied verwacht. Bittervoorn en Kleine modderkruiper kunnen wel binnen en nabij het onderzoeksgebied voorkomen. Het is echter niet te verwachten dat ten aanzien van deze vissoorten sprake is van ecologische relaties tussen het Natura 2000-gebied en het onderzoeksgebied. Om deze redenen zal de beoogde herinrichting geen conflict met de Natuurbeschermingswet veroorzaken ten aanzien van deze aangewezen soorten.

De enige soort die zowel binnen het Natura 2000-gebied als binnen en nabij het onderzoeksgebied kan worden verwacht, is Meervleermuis. Daardoor is de ecologische

beoordeling van het herinrichtingsplan ten aanzien van de Natuurbeschermingswet gericht op deze vleermuissoort. Meervleermuizen foerageren (onder andere) binnen het Natura 2000-gebied en volgen min of meer vaste vliegroutes om dit gebied te bereiken vanuit verblijfplaatsen (gebouwen in de omgeving). De actieradius van deze soort kan tientallen kilometers beslaan. Het is daardoor mogelijk dat langs het onderzoeksgebied dergelijke vliegroutes liggen, zoals via de Pier Christiaanssleat.

Figuur 3.1 De ligging van het onderzoeksgebied en de gebiedsdelen die zijn aangewezen als Natura 2000-gebied en/of als delen van de (P)EHS.

Ecologische hoofdstructuur

De agrarische graslanden, waarbinnen woningbouw is gepland, maken geen deel uit van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS, www.fryslan.nl, figuur 3.1). Het buitendijkse deel van het onderzoeksgebied maakt echter wel deel uit van de PEHS. De provincie heeft voor dit gebied het natuurdoeltype 'Moeras, subdoeltype Waterriet en biezén (3.24c)' geselecteerd (Provinsje Fryslân: Ecostat, Bal *et al.* 2001). Dit subdoeltype komt voor op plaatsen die permanent onder water staan of in de zomer kort droogvallen. De vegetatiestructuur daarvan wordt bepaald door hoge moerasplanten, zoals Riet, lisdodde of biezén. Bij dit doeltype horen diverse diersoorten, waaronder verschillende vleermuissoorten, zoogdieren (waaronder Noordse woelmuis, Otter en Waterspitsmuis), Ringslang en verscheidene vogelsoorten (waaronder Blauwborst, Rietzanger en Visdief).

Tijdens het veldbezoek in 2010 zijn Rietzanger en Visdiefje als broedvogels aangetroffen op de buitendijkse landtong in het Tsjûkemar die noordelijk en buiten het onderzoeksgebied ligt. Het is aannemelijk dat deze soorten daar nog steeds kunnen broeden.

Ringslang en Waterspitsmuis zijn in het verleden in de omgeving van het onderzoeksgebied waargenomen (www.fryslan.nl). Volgens de veldwerkresultaten in 2014 (paragraaf 3.2) kan ervan worden uitgegaan dat Ringslang nog steeds rond het Tsjûkemar voorkomt, dus mogelijk ook binnen het onderzoeksgebied. Er zijn echter geen broedhoppen van deze soort aangetroffen, waardoor het onderzoeksgebied voor deze soort alleen van belang is als foerageergebied. Het muizenonderzoek in 2014 (paragraaf 3.2) wees uit dat binnen het onderzoeksgebied geen Waterspitsmuis voorkomt.

De doelsoort Otter is de afgelopen jaren in de omgeving van het onderzoeksgebied aangetroffen langs de noordzijde en nabij de zuidwesthoek van het Tsjûkemar, langs de Tsjonger en in de Rottige Meenthe en Brandemeer. De minimale afstand tussen de dichtstbijzijnde locaties (langs de Tsjonger) en het onderzoeksgebied bedraagt ca. 2 km.

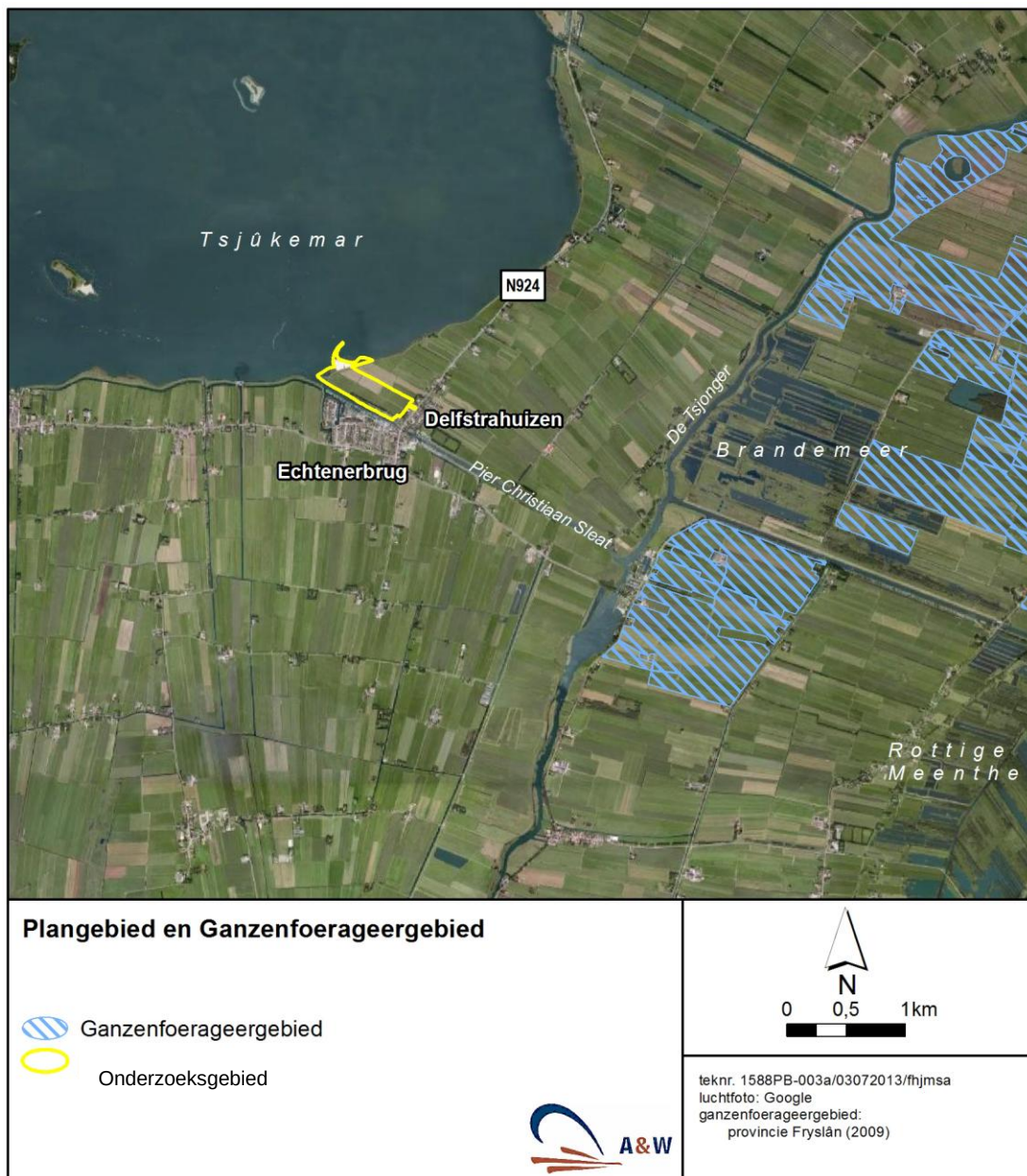
Het Tsjûkemar is onderdeel van de natte Provinciale Ecologische Hoofdstructuur. De Provinsje Fryslân heeft hiervoor het natuurdoeltype 'Gebufferd meer, subdoeltype boezemmeer (3.18c)' geselecteerd (Provinsje Fryslân: Ecostat). Dit subdoeltype wordt niet in het Handboek voor Natuurdoeltypen van Bal *et al.* (2001) beschreven. Het subdoeltype in het betreffende Handboek dat het meest van toepassing lijkt, is 'Ondiep gebufferd water, subdoeltype a'. Bij dit subdoeltype horen verscheidene diersoorten, waaronder vogelsoorten als IJsvogel, Aalscholver en Scholekster. De laatste twee soorten zijn tijdens de veldbezoeken langs de oever van het Tsjûkemar aangetroffen. De IJsvogel heeft in 2009 en eerdere jaren in deze strook gebroed (mondelinge mededeling S. Hepkema, Echtenerbrug).

In de omgeving liggen enkele watergangen die zijn aangewezen als 'natte ecologische verbindingszone', namelijk de Tsjonger (ca. 2,5 km oostelijk van het onderzoeksgebied) en de Broeresleat of Fjouwerhúster Feart (ruim 3 km noordoostelijk van het onderzoeksgebied). Rond de Westersedijk (ca. 2 km noordoostelijk van het onderzoeksgebied) ligt een gebied dat als 'EHS natuur' op de provinciale kaart staat en aansluit op het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'.

Ganzenfoerageergebied

Als gevolg van landelijke regels over schadebestrijding bij overwinterende vogels op boerenland, moeten provincies gebieden aanwijzen waar alle ganzensoorten en Smienten met rust worden gelaten. De provincie Fryslân heeft hiertoe een aantal foerageergebieden aangewezen. Binnen een dergelijk gebied geldt een (op vrijwillige basis afgesproken) regeling met grondbeheerders, waardoor foeragerende ganzen in een bepaalde periode niet worden verjaagd.

Het onderzoeksgebied ligt niet binnen een gebied dat door de provincie is aangewezen als Ganzenfoerageergebied. Het dichtstbijzijnde foerageergebied ligt op ongeveer 2 km ten zuiden van het onderzoeksgebied (www.fryslan.nl, figuur 3.2).

Figuur 3.2 De Ganzenfoerageergebieden nabij Delfstrahuizen die door de provincie zijn aangewezen.

Weidevogelgebied

De provincie Fryslân heeft zich via het Streekplan (Provincie Fryslân 2007) tot doel gesteld, zich in te zetten voor het behoud van een gezonde weidevogelstand. Belangrijke weidevogelgebieden zijn in het Werkplan Weidevogels van de provincie gedefinieerd als 'Gebied van openheid en rust' (kaart 15b bij het Streekplan, via www.fryslan.nl). Een uitsnede van deze kaart is weergegeven in figuur 3.3. Het onderzoeksgebied ligt ten zuiden en buiten bovengenoemd 'Gebied van openheid en rust'. Door de realisatie van de herinrichting zal echter een nieuwe contourlijn moeten worden getekend die de verstoringzone aangeeft voor weidevogels nabij bebouwing.

Figuur 3.3 Een deel van de provinciale kaart waarop gebieden van openheid en rust zijn aangegeven. De rode lijn geeft globaal de ligging van het onderzoeksgebied aan.

Dat het gebied nabij het onderzoeksgebied geschikt is voor weidevogels, blijkt ook uit een andere bijlage van het provinciale streekplan, namelijk de Gruttokaart (zie figuur 3.4). Volgens deze kaart, die de verspreiding van Grutto's in 2004 weergeeft, hoort het onderzoeksgebied tot de 'zeer goede weidevogelgebieden', met een dichtheid van meer dan 30 broedparen Grutto's per 100 hectare. Het onderzoeksgebied valt volgens de normen van de provinciale subsidieregeling ten bate van weidevogels onder de categorie 'leefgebied voor zeer kritische weidevogels'.

In 2005 was de omgeving van het onderzoeksgebied onderdeel van het project Nederland-Gruttoland. Het doel was om de bescherming van de Grutto in te passen in de gangbare bedrijfsvoering van de moderne melkveehouderij, het zogenaamde mozaïekbeheer. Hierbij was A&W betrokken. Onderzoek heeft toen geleerd dat het onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan vooral interessant zijn voor Grutto's. Zo fungeren de basaltdijkjes langs het huidige recreatiestrandje en de westelijke punt van het onderzoeksgebied in februari en maart als verzamel- en rustplaats van Grutto's die net de overtocht uit Afrika hebben gemaakt. De aanliggende natte en voedselrijke weidepercelen dienen als foerageergebied, waar de vogels opvetten voor het naderende broedseizoen. Veel Grutto's gebruiken vervolgens de graslandpercelen binnen het onderzoeksgebied, maar vooral de percelen noordelijk daarvan om te broeden (mondelinge mededeling Yde van der Heide, A&W).

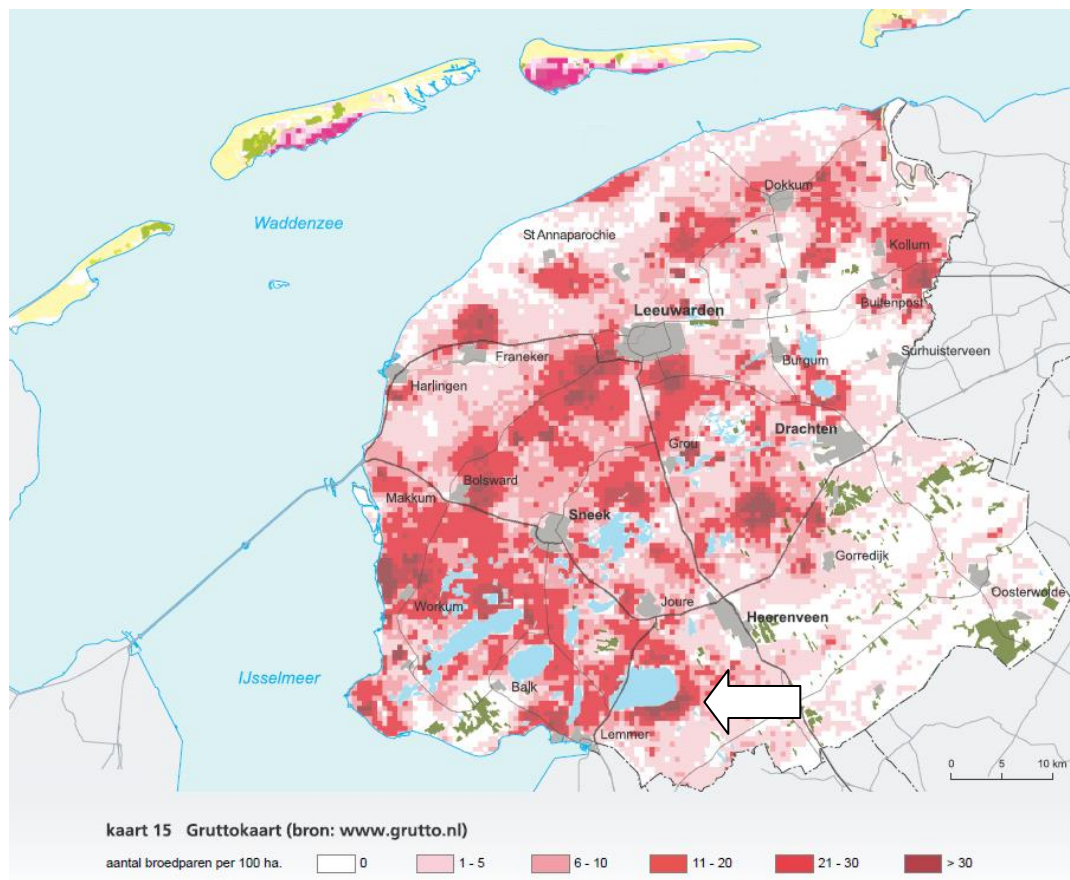
Om de huidige kwaliteit van het onderzoeksgebied voor weidevogels te onderzoeken, is op 10 en 19 mei 2010 het aantal territoria binnen en nabij het onderzoeksgebied geteld. Deze tellingen zijn opgenomen in tabel 3.1 en betreffen het aantal territoria van de betreffende soorten in de vijf zuidelijke percelen nabij Delfstrahuizen. Er zijn toen, zeker naar

hedendaagse standaards, hoge dichtheden aan weidevogels aangetroffen. Het onderzoeksgebied ligt binnen de percelen 1 en 2, de percelen 3, 4 en 5 liggen noordelijk daarvan. De nummering van deze percelen is opgenomen in figuur 1.1. Ter vergelijking met voorgaande jaren zijn in tabel 3.1 ook cijfers toegevoegd uit een eerder uitgevoerd weidevogelonderzoek van Altenburg & Wymenga (Koopmans 2004) en van een telling in 2002 (dhr. Hepkema, Echterbrug).

De weidevogels Tureluur en Grutto zijn, analoog aan de landelijke trend, sinds 2002 sterk afgenomen. Afgezien van de landelijke factoren kunnen hier ook plaatselijke factoren hebben meegespeeld, zoals het kitesurfen aan het recreatiestrand (sinds 2005 verboden).

Tabel 3.1 Het aantal territoria binnen en nabij het onderzoeksgebied bij Delfstrahuizen, zoals deze zijn vastgesteld volgens eerder uitgevoerd onderzoek (in 2010, 2004 en 2002, n.g. = niet geteld). Het onderzoeksgebied ligt in de percelen 1 en 2 (figuur 2).

Weidevogels nabij Delfstrahuizen	Perceel 1 t/m 4 2010	Perceel 5 2010	Perceel 1, 2 en ¾ van perceel 3 2004	Perceel 2 t/m 4 2002
Kievit	3	0	3	1
Tureluur	9	5	16	29
Krakeend	1	0	1	n.g.
Scholekster	5	0	3	8
Grutto	6	4	10	45
Graspieper	4	2	0	n.g.
Zomertaling	1	0	0	n.g.
Slobeend	0	0	1	n.g.
Totaal	29	11	34	-

Figuur 3.4 Gruttokaart in Streekplan Provincie Fryslân 2007. De pijl geeft globaal de ligging van het onderzoeksgebied aan. Volgens deze gruttokaart broeden in de omgeving van het onderzoeksgebied meer dan 30 Gruttoparen per 100 ha.

Er zijn relatief hoge dichtheden aangetroffen, zowel ten aanzien van weidevogels in het algemeen, als ten aanzien van de kritische soorten (alle weidevogels, exclusief Kievit en Scholekster). Verrekend naar een standaardmaat van 100 ha bedraagt het aantal territoria in de percelen 1 t/m 5 (figuur 1.1) 128 per 100 ha. Het aantal kritische weidevogels hiervan bedraagt 103 per 100 ha. Wanneer perceel 5 niet wordt meegerekend, bedraagt het aantal territoria 110 per 100 ha, waaronder 80 territoria van de kritische soorten. Voor de vergoedingen in het kader van weidevogelbeheer geldt als criterium dat een gebied kan worden aangemerkt als 'leefgebied voor zeer kritische weidevogels' wanneer er meer dan 100 territoria per 100 ha aanwezig zijn, met een hoge diversiteit en de aanwezigheid van de zeer kritische soorten Kemphaan, Watersnip of Zomertaling. Gezien het berekende aantal van 110 broedparen per ha en de aanwezigheid van een territoriale Zomertaling in 2010, kan het onderzoeksgebied worden gekenschetst als 'leefgebied voor zeer kritische weidevogels'.

3.2 Beschermde soorten

Algemeen: beschermde soorten Flora- en faunawet en Rode Lijsten

Gezien de biotopen (grasland, sloten en ruigte) in en rond het onderzoeksgebied en gezien waarnemingen uit het verleden, moet mogelijk rekening worden gehouden met soorten die wettelijk beschermd zijn. Deze behoren tot de volgende groepen:

- Amfibieën
- Reptielen
- Vissen
- Vogels
- Vleermuizen
- Overige zoogdiersoorten

Deze relevante soortgroepen worden hieronder verder toegelicht. Op basis van de ligging van het onderzoeksgebied, de aanwezige biotopen en de aard van de voorgenomen plannen, is het niet waarschijnlijk dat andere soorten of soortgroepen dan de bovengenoemde worden beïnvloed. Deze niet-relevante soortgroepen zijn planten en ongewervelde diersoorten, die hieronder kort zijn beschreven.

Planten

Gelet op de huidige omstandigheden en het huidige gebruik van het onderzoeksgebied, worden hier geen wettelijk beschermde en/of bedreigde plantensoorten verwacht, mogelijk met uitzondering van Gewone dotterbloem en Zwanenbloem. Deze beide soorten zijn ingedeeld in de lichte beschermingscategorie van de Flora- en faunawet.

Ongewervelde diersoorten

Gezien de verspreidingsgegevens en het ontbreken van belangrijke ecologische randvoorwaarden, zoals geschikt voortplantingswater voor beschermde libellen en waardplanten voor beschermde dagvlinders, worden in het onderzoeksgebied geen wettelijk beschermde ongewervelde diersoorten verwacht (Digitale Natuuratlas Fryslân, De Bruyne 2004, Kalkman 2004, Peeters *et al.* 2004, Timmermans *et al.* 2004, De Boer & Van Hijum 2005, EIS *et al.* 2007, Bouwman *et al.* 2008). De omgeving van het onderzoeksgebied is in 2008 onderzocht op de aanwezigheid van de zwaar beschermde Gestreepte Waterroofkever, maar deze soort is hier niet aangetroffen (Koese *et al.* 2008). Dat heeft waarschijnlijk te maken met de huidige toestand van de sloten binnen het onderzoeksgebied, die onvoldoende aansluiten op de habitateisen van deze soort. De dichtstbijzijnde exemplaren zijn gevangen in het Brandemeer.

Vissen

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied komen enkele wettelijk beschermde vissoorten voor (RAVON 2013, Brenninkmeijer *et al.* 2008). Deze soorten zijn de zwaar beschermde Bittervoorn en Grote modderkruiper en de middelzwaar beschermde Kleine modderkruiper en Rivierdonderpad.

Kleine Modderkruiper en Bittervoorn komen onder andere voor in De Rottige Meenthe. De Grote Modderkruiper is in het verleden in de omgeving van het onderzoeksgebied aangetroffen. In 2008 is Kleine Modderkruiper aangetroffen in een sloot ten noorden van het onderzoeksgebied (Koese *et al.* 2008). De sloten in en rond het onderzoeksgebied voldoen aan de ecologische eisen die deze middelzwaar en zwaar beschermde soorten aan hun leefgebied stellen.

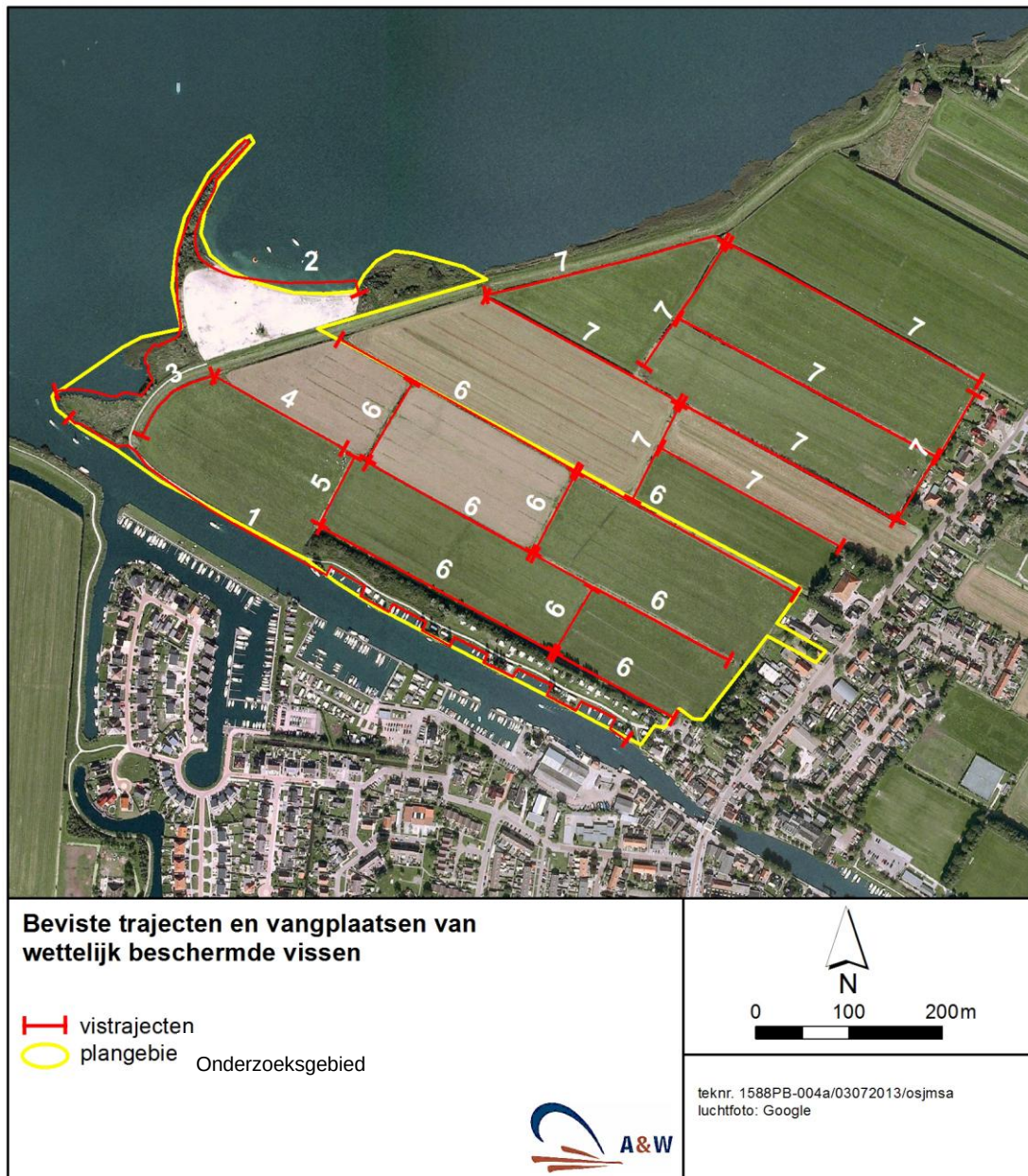
Visonderzoek in 2010 en 2014

Om een beeld te krijgen van de aanwezigheid van beschermde vissen in het onderzoeksgebied is op 19 mei 2010 een visonderzoek uitgevoerd, waarbij middelzwaar en zwaar beschermde soorten zijn aangetroffen. Omdat toentertijd sprake was van een onderzoeksgebied dat aanmerkelijk groter was dan het onderzoeksgebied volgens figuur 1.1, zijn relatief veel sloten buiten het huidige onderzoeksgebied bemonsterd. De sloten in

het onderzoeksgebied zijn onderzocht met behulp van elektrovisapparatuur, zowel vanuit de boot als met een draagbaar elektrovisapparaat. Met elektrovisserij wordt met het schepnet een elektrisch stroomveld in het water aangebracht. De aanwezige vis wordt, als gevolg van de stroom, tijdelijk verdoofd en kan gemakkelijk met het schepnet uit het water worden gevestig.

Het ministerie stelt als eis dat bij een ontheffingsaanvraag gebruik wordt gemaakt van recente onderzoeksgegevens van de verspreiding van de betreffende soorten. Voor zwaar beschermde soorten (zoals Bittervoorn en Grote modderkruiper) geldt een houdbaarheidstermijn van drie jaar, voor middelzwaar beschermde soorten (zoals Kleine modderkruiper en Rivierdonderpad) vijf jaar. Omdat de houdbaarheidstermijn betreffende zwaar beschermde soorten inmiddels is verstreken, is in 2014 opnieuw een visonderzoek uitgevoerd, namelijk op 18 september 2014.

In figuur 3.5 is een overzicht weergegeven van de bemonsterde trajecten. In 2010 is traject 1 bevestigd vanuit een boot met aggregaat, de trajecten 2 t/m 7 zijn bevestigd met een draagbaar elektrovisapparaat. Traject 1 ligt langs de noordelijke oever van de Pier Christiaanssleat, traject 2 langs de oever van het Tsjûkemar. De oevers van deze trajecten liggen langs waterdelen die deel uitmaken van de boezemwateren in dit deel van Fryslân. De trajecten 3, 4, 5 en 6 betreffen de sloten binnen het onderzoeksgebied. De sloten van traject 7 liggen buiten en ten noorden van het onderzoeksgebied. In 2014 is een aantal van de hierboven genoemde locaties opnieuw onderzocht. Er is daarbij zowel gebruik gemaakt van elektrovisserij als schepnetten. Bij de bemonstering van 2010 en 2014 zijn 15 vissoorten gevangen (tabel 3.2).

Figuur 3.5 De beviste trajecten in het onderzoeksgebied. Traject 1 (Pier Christiaanssleat) en traject 2 (Tsjûkemar) liggen langs oevers van boezemwater, de overige trajecten betreffen sloten binnen (3 t/m 6) en buiten (7) het onderzoeksgebied. In 2010 zijn de vistrajecten 1 t/m 7 bemonsterd. In 2014 de vistrajecten 1, 2, 3, T4 en een deel van 6.

Tabel 3.2 . De resultaten van het visonderzoek in 2010 en 2014. De vistracten in 2010 waren T1 t/m T7. De vistracten in 2014 waren T1, T2, T3, T4 en een deel van T6. De vetgedrukte soorten zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. De tracten corresponderen met die in figuur 8.

Trajecten	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Totaal
Soorten								
Bittervoorn	0 / 0	1 / 0	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	1 / 0
Grote modderkruiper	0 / 0	0 / 0	2 / 0	1 / 0	0	0 / 0	1	4 / 0
Kleine modderkruiper	0 / 4	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	0 / 4
Rivierdonderpad	2 / 2	1 / 1	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	1	4 / 3
Baars	10 / 15	7 / 19	0 / 7	0 / 5	0	0 / 4	0	17 / 50
Blankvoorn	9 / 19	3 / 9	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	12 / 28
Ruisvoorn	0 / 28	0 / 6	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	0 / 34
Brasem	1 / 13	0 / 5	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	1 / 18
Kolblei	0 / 2	0 / 3	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	0 / 5
Riviergrondel	3 / 2	0 / 3	0 / 0	0 / 2	0	0 / 0	0	3 / 5
Marmelgrondel	0 / 10	0 / 4	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	0 / 14
Paling	3 / 13	3 / 1	0 / 0	0 / 0	0	0 / 0	0	6 / 14
Pos	13 / 7	10 / 10	0 / 3	0 / 0	0	0 / 0	0	23 / 20
Tiendornige stekelbaars	0 / 0	0 / 0	50 / 100+	10 / 0	0	0 / 1	30	90 / 100+
Zeelt	0 / 0	0 / 0	0 / 4	0 / 0	2	0 / 3	9	11 / 7

Grote modderkruiper

Op drie locaties is in 2010 de zwaar beschermde Grote modderkruiper aangetroffen, maar bij het onderzoek in 2014 is deze soort niet gevangen. Dit komt door veranderingen in de sloten van het onderzoeksgebied door de uitbreiding van Smalle waterpest. Op veel plaatsen zijn sinds 2010 de sloten vrijwel dichtgegroeid met deze soort, waardoor het niet mogelijk was om met elektrovisserij en/of schepnetten eventueel aanwezige Grote modderkruipers te kunnen vangen. Die vegetatieveranderingen in de sloten hoeven voor Grote modderkruiper geen probleem te zijn, waardoor deze watergangen nog steeds deel kunnen uitmaken van zijn leefgebied (Soortenstandaard Grote modderkruiper). Op basis van de vangstresultaten van 2010 en *expert judgement* in 2014 kan ervan worden uitgegaan dat het onderzoeksgebied nog steeds voldoet als potentieel leefgebied van Grote modderkruiper en dat daardoor deze soort in de betreffende sloten aanwezig kan zijn.

Bittervoorn

De zwaar beschermde Bittervoorn is in 2010 op één locatie gevangen, namelijk langs de oever van de Pier Christiaanssleat. In 2014 is deze soort daar niet aangetroffen en evenmin in andere delen van het onderzoeksgebied.

Rivierdonderpad

De middelzwaar beschermde Rivierdonderpad is in 2010 op drie plaatsen aangetroffen, maar alleen langs de oevers van het Tsjûkemar. In 2014 is die soort daar eveneens aangetoond.

Kleine modderkruiper

De middelzwaar beschermde Kleine modderkruiper is in 2010 niet binnen het onderzoeksgebied gevangen, maar wel in 2014, namelijk langs de oevers van het Tsjûkemar.

Overige soorten

De overige gevangen soorten komen algemeen voor in Nederland en zijn niet opgenomen in de lijst van beschermde soorten van de Flora- en faunawet en de Rode Lijst.

Amfibieën

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied komen enkele licht beschermde amfibieënsoorten voor, zoals Bruine kikker, Gewone pad, Meerkikker en Kleine watersalamander (Van Delft *et al.* 2012). Deze soorten zijn waarschijnlijk ook in het onderzoeksgebied aanwezig en de sloten in het onderzoeksgebied kunnen als voortplantingsbiotoop fungeren. In het onderzoeksgebied zijn voor amfibieën voldoende mogelijkheden om te foerageren of te overwinteren.

Volgens Van Delft *et al.* (2013) zijn in de omgeving van het onderzoeksgebied geen recente waarnemingen bekend van zwaar beschermde amfibieënsoorten. Uit het veldonderzoek is gebleken dat het onderzoeksgebied niet of nauwelijks geschikt is voor dergelijke soorten. Om deze redenen worden geen middelzwaar of zwaar beschermde amfibieënsoorten binnen het onderzoeksgebied verwacht.

Reptielen

Uit verspreidingsgegevens van reptielen (Van Delft *et al.* 2013) blijkt dat in de omgeving van het onderzoeksgebied verscheidene waarnemingen van Ringslang bekend zijn. Uit contacten met boeren in de omgeving bleek dat zelfs op het erf en binnen ogenschijnlijk voor deze soort ongeschikt agrarisch gebied soms Ringslang wordt aangetroffen. Er worden geen andere reptielensoorten binnen en nabij het onderzoeksgebied verwacht.

De oevers van het Tsjûkemar en de brede sloten in de agrarische graslanden (foto 1.1) vormen geschikt leefgebied voor Ringslang. Er is tijdens de veldbezoeken in 2010 en 2014 gezocht naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van Ringslang en er is bepaald welk belang het onderzoeksgebied voor deze soort zou kunnen hebben. Er zijn geen exemplaren van Ringslang aangetroffen. Uit het veldonderzoek is gebleken dat binnen het onderzoeksgebied geen broedhopen (opslagen van organisch materiaal) en andere geschikte locaties voor de voortplanting van deze soort aanwezig zijn. Daardoor heeft het onderzoeksgebied geen voortplantingsfunctie voor Ringslang. Zonder dergelijke locaties biedt het onderzoeksgebied evenmin mogelijkheden voor deze soort om binnen het onderzoeksgebied te kunnen overwinteren. De binnen het onderzoeksgebied aanwezige Ringslangen gebruiken deze omgeving dus alleen als foerageergebied. Eventueel aanwezige exemplaren zijn hier tijdelijk en er is geen sprake van vaste voortplantings-, rust- of verblijfplaatsen van deze soort.

Foto 3.1 Landkaartje, een algemene vlindersoort die is aangetroffen nabij het onderzoeksgebied (Foto A&W).

Vogels

Broedvogels

Volgens de Flora- en faunawet zijn broedende vogels tijdens het broedseizoen beschermd. In en rondom het onderzoeksgebied komen verscheidene broedvogelsoorten voor, zoals weidevogels, watervogels, vogels van riet- en ruigte en zangvogels die gebruikmaken van de opgaande begroeiingen langs de zuidelijke en oostelijke grenzen van het onderzoeksgebied.

Jaarrond beschermde nestplaatsen

Buiten het broedseizoen vallen de meeste nestplaatsen niet onder de bescherming van de Flora- en faunawet, maar een aantal vogelsoorten maakt gedurende het gehele jaar gebruik van de nestplaats of keert jaarlijks terug op dezelfde plaats. Hun nesten en de functionele leefomgeving daarvan worden daarom het gehele jaar beschermd. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten, die indicatief is en niet uitputtend. Op de lijst staan soorten als Boomvalk, Gierzwaluw, Ransuil en Roek. In 2010 en 2014 zijn in het onderzoeksgebied geen jaarrond beschermde nestplaatsen aangetroffen, ook geen oude nesten.

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn zwaar beschermd door de Flora- en faunawet op basis van de vermelding van deze soorten op bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt sinds 26 augustus 2009 dat een ontheffing op basis van het wettelijke belang 'Ruimtelijke ontwikkeling' niet meer wordt verleend. Bij mogelijke conflicten met de Flora- en faunawet moeten daarom zoveel mogelijk maatregelen worden getroffen om negatieve effecten tegen te gaan. Om deze redenen wordt aan vleermuizen een aparte paragraaf besteed, de overige zoogdieren komen in de volgende paragraaf aan bod.

In de omgeving van het onderzoeksgebied komen zes soorten vleermuizen voor, namelijk Watervleermuis, Rosse vleermuis, Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger (www.zoogdieratlas.nl).

Verblijfplaatsen

Vleermuizen hebben hun verblijfplaatsen in Nederland voornamelijk in gebouwen en bomen. In het onderzoeksgebied zijn geen mogelijkheden voor verblijfplaatsen in gebouwen, omdat er geen gebouwen aanwezig zijn. De bomen in de houtsingel in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied vertonen geen geschikte holtes. Om deze redenen kan de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen binnen het onderzoeksgebied worden uitgesloten.

Foerageergebied

Het onderzoeksgebied is geschikt als foerageergebied voor Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger. Het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied is 's zomers rijk aan muggen, wat samenhangt met de boomwal langs de camping aan de Pier Christiaanssleat, die een afscherming vormt tegen de zuidwestelijke wind.

Boven de brede sloten, de buitendijkse strandjes en de rietkragen kan eventueel Rosse vleermuis foerageren. Deze soort zoekt geschikte foerageerlocaties op grote afstanden van de verblijfplaats en de betreffende delen binnen het onderzoeksgebied zijn voor deze soort naar verwachting slechts van marginaal belang.

Boven het wateroppervlak van het Tsjûkemar zijn door A&W in 2005 Meervleermuizen aangetroffen (mondelinge mededeling Yde van der Heide, A&W). Ook de Pier Christiaanssleat is voor deze soort geschikt als deel van het foerageergebied. Daarom kan ervan worden uitgegaan dat deze wateren langs de west- en zuidzijde van het onderzoeksgebied geschikt foerageergebied bieden voor Meervleermuis. Het is aannemelijk dat ook eventueel aanwezige Watervleermuizen daarvan gebruikmaken.

Vliegroutes

Bij verplaatsingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden maken vleermuizen gebruik van vaste vliegroutes langs lijnvormige landschapselementen, zoals bomenrijen, watergangen en huizenblokken. Binnen en langs het gebied zijn watergangen, dijken en een bomenrij aanwezig die dienst kunnen doen als (delen van) vliegroutes van enkele van de hierboven genoemde soorten. De Pier Christiaanssleat vormt naar verwachting een vliegroute van Meervleermuis en Watervleermuis. Bovendien liggen in het onderzoeksgebied sloten die mogelijk geschikt zijn als vliegroute voor een van of beide watergebonden vleermuissoorten. Het onderzoeksgebied bevat geen vliegroutes van Rosse vleermuis.

Overige zoogdiersoorten

Behalve vleermuizen komt binnen en nabij het onderzoeksgebied een aantal overige zoogdiersoorten voor. Hieronder is beschreven voor welke daarvan het onderzoeksgebied (een deel van het) leefgebied vormt. Zoogdiersoorten die hier niet worden genoemd, komen niet binnen en nabij het onderzoeksgebied voor en zijn daarom niet relevant voor deze ecologische beoordeling.

Licht beschermde soorten

In de omgeving van het onderzoeksgebied komen verscheidene licht beschermde zoogdiersoorten voor, zoals Mol, Vos, Ree, Haas, Wezel en diverse soorten (spits)muizen. Het onderzoeksgebied biedt geschikt leefgebied aan dergelijke soorten. Daarom wordt ervan uitgegaan dat dergelijke soorten binnen het onderzoeksgebied voorkomen.

Steenmarter

Op ca. 2,5 km afstand is de middelzwaar beschermde Steenmarter aangetroffen. Deze soort heeft zich in de afgelopen jaren vanuit de oostelijk gelegen kerngebieden steeds meer westelijk verspreid. Het is een cultuurvolger, die vaak de menselijke omgeving opzoekt. In 2010 en 2014 zijn binnen het onderzoeksgebied geen sporen of uitwerpselen van de Steenmarter aangetroffen, maar het gebied is in potentie geschikt als foerageergebied voor deze soort. Er zijn (mogelijk binnen, waarschijnlijk buiten het onderzoeksgebied) mogelijkheden voor verblijfplaatsen van Steenmarter aanwezig, zoals in de bebouwing van Delfstrahuizen. In de opgaande begroeiingen binnen het onderzoeksgebied zijn tijdens de veldbezoeken in 2010 en 2014 geen verblijfplaatsen van deze soort aangetroffen. Er zijn evenmin andere aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van Steenmarter.

Muizen

In de omgeving van het onderzoeksgebied is in het recente verleden de zwaar beschermde Waterspitsmuis waargenomen, namelijk binnen de natuurgebieden langs de Tsjonger en in Rottige Meenthe en Brandemeer (dus op minimaal 2 km zuidoostelijk van het onderzoeksgebied). De Waterspitsmuis is in Fryslân vooral te vinden in natte biotopen (zoals plasdras-gebieden, zomerpolders, boezemlandstroken en in vochtige natuurgebieden), waar de oeverzones van de waterpartijen relatief breed zijn en rijk zijn begroeid met vegetatie.

Tijdens het veldbezoek is gebleken dat de sloten in het onderzoeksgebied niet geheel voldoen aan de biotoopeisen van deze soort, omdat dergelijke oeverzones ontbreken. Toch kon de aanwezigheid van Waterspitsmuis niet helemaal worden uitgesloten. Om die reden is in de periode van 21 t/m 27 augustus 2014 veldonderzoek uitgevoerd om dit nader te bepalen. Dat onderzoek verliep volgens de afspraken die zijn vastgelegd binnen het Netwerk Groene Bureaus (brancheorganisatie van ecologische onderzoeks- en adviesbureaus). In figuur 3.6 zijn de locaties ingetekend waar de vangstraaen (elk met 20 *live traps*) zijn uitgezet. Deze locaties boden de grootste kans op het aantreffen van Waterspitsmuis en overige soorten. De resultaten van dit muizenonderzoek zijn opgenomen in tabel 3.3. Daaruit bleek dat binnen het onderzoeksgebied geen zwaar beschermde muizensoorten voorkomen, dus ook geen Waterspitsmuis. De gevangen soorten zijn alle licht beschermd volgens de Flora- en faunawet.

Tabel 3.3. De resultaten van het muizenonderzoek in augustus 2014. De locaties van de vangstraaen A t/m D zijn weergegeven in figuur 3.6.

Soort	Aantal per vangsttraai				Totaal
	A	B	C	D	
Bosmuis	4	3	4	5	16
Veldmuis	3	3	-	-	6
Rosse woelmuis	-	-	-	7	7

Boommarter

De zwaar beschermde Boommarter is in de omgeving waargenomen, namelijk in St. Nyk en Sintjohannesga, dus op ruime afstand tot het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied beantwoordt niet aan de habitateisen van deze soort, waardoor de aanwezigheid van Boommarter binnen het onderzoeksgebied kan worden uitgesloten.

Figuur 3.6. Ligging van de trajecten binnen het onderzoeksgebied, waar het aanvullende muizenonderzoek in 2014 is uitgevoerd.

Das

De zwaar beschermde Das is in het verleden bij Vierhuis aangetroffen, op ca. 3 km ten noorden van het onderzoeksgebied. De Das verplaatst zich langs houtwallen en bosgebiedjes door het landschap. Binnen en nabij het onderzoeksgebied zijn geen burchten aangetroffen en ook gezien de openheid van het landschap is het niet waarschijnlijk dat het onderzoeksgebied gebruikt wordt door deze soort. Het is evenwel niet geheel uitgesloten dat het onderzoeksgebied deel uitmaakt van het foerageergebied van Das.

Otter

De zwaar beschermde Otter heeft zich in de omgeving van het onderzoeksgebied kunnen uitbreiden. De locaties waar (sporen van) deze soort zijn aangetroffen, zijn beschreven in paragraaf 3.1 (EHS). Otters leven in grotere leefgebieden in de oeverzone van allerlei wateren, inclusief kustzones. De omvang van deze leefgebieden is afhankelijk van de

voedselrijkdom, dekking en verstoring en kan 1 tot 40 km oeverlengte bedragen of in moerasgebieden enkele tot meer dan 10 km². Otters hebben een sterke voorkeur voor ruig begroeide, bosachtige oeverzones en rotsachtig kustzones. De voedselrijkdom (vis en amfibieën) en de aanwezigheid van geschikte dagrustplaatsen in de oeverzone zijn daarbij bepalende factoren.

Binnen het grootste deel het binnendijks gelegen plangebied is nauwelijks sprake van ruige begroeide oeverzones. Daarom worden hier geen Otters verwacht, hoewel het niet geheel is uit te sluiten dat incidenteel zwervende exemplaren binnen dit plangebied komen. Waarschijnlijk biedt de oeverzone van het Tsjûkemar meer mogelijkheden voor foeragerende Otters (foto 4.1 en 4.2), maar recente waarnemingen die dat ondersteunen ontbreken. In deze beoordeling wordt niet uitgegaan van de aanwezigheid van deze soort binnen het plangebied.

4 Effectbepaling en beoordeling

4.1 Algemeen

Het onderzoek heeft als eerste tot doel om te bepalen of door de beoogde herinrichting negatieve effecten voor soorten optreedt. Het is tevens van belang om te bepalen of dat leidt tot kwaliteitsverlies van de nu beschikbare biotopen. Factoren die daarbij een rol kunnen spelen, zijn:

- aantasting of verlies van leefgebied
- verstoring tijdens de bouw
- lichtverstoring (vleermuizen)
- verstoring door het nieuwe gebruik.

Deze effectbeoordeling is vooral gericht op gebieden en soorten met een beschermde status en gaat uit van de informatie die in hoofdstuk 3 is opgenomen. In hoofdstuk 4 is tevens bepaald of de verwachte effecten een conflict veroorzaken met de wet- en regelgeving ten aanzien van natuur en of er dienaangaande vervolgstappen nodig zijn.

4.2 Natuurbeschermingswet: Voortoets

Algemeen

Voor de beoordeling volgens de Natuurbeschermingswet gaat het om de aangewezen natuurwaarden (habitattypen en soorten) van Natura 2000-gebieden. In dit geval betreft deze beoordeling het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer', dat op ca. 2 km afstand van het onderzoeksgebied ligt. Het is onder andere van belang of de beoogde herinrichting een uitstralende invloed heeft, waardoor negatieve effecten ontstaan op de aangewezen natuurwaarden die alleen binnen de begrenzing van dit Natura 2000-gebied aanwezig zijn. Daarbij kan in de meeste gevallen ervan worden uitgegaan dat de kans daarop kleiner is, naarmate de afstand tussen het onderzoeksgebied en het Natura 2000-gebied groter is.

Het is tevens van belang om te weten of aangewezen soorten ook dermate mobiel zijn, dat deze buiten het Natura 2000-gebied komen, bijvoorbeeld binnen of nabij het onderhavige onderzoeksgebied. Het gaat hierbij dus om de ecologische relaties die dergelijke soorten kunnen hebben met het onderzoeksgebied.

Aangewezen natuurwaarden binnen het Natura 2000-gebied

De beoogde herinrichting vindt plaats op ca. 2 km afstand van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'. Daartussen ligt bebouwing (Delfstrahuizen), agrarische graslanden en wegen. Om die redenen is het niet te verwachten dat de beoogde aanleg en gebruik van de woonwijk van invloed zullen zijn op de aangewezen habitattypen en soorten die alleen binnen dit Natura 2000-gebied voorkomen.

Aangewezen soorten buiten het Natura 2000-gebied

Ten aanzien van vrijwel alle aangewezen soorten van het Natura 2000-gebied bestaat naar verwachting geen ecologische relatie tussen het Natura 2000-gebied en het onderzoeksgebied (paragraaf 3.1). Om die redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van die aangewezen habitattypen en soorten.

De enige aangewezen soort van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer' die mogelijk een ecologische relatie heeft met (de omgeving van) het onderzoeksgebied, is Meervleermuis. Deze soort legt relatief grote afstanden af tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden en kan daardoor vanuit het Natura 2000-gebied ook bij het onderzoeksgebied komen. Het is tevens een soort die erg gevoelig is voor lichtverstoring. Daardoor kan extra kunstlicht over vliegroutes en foerageergebied belangrijk negatieve gevolgen voor die soort veroorzaken. Meervleermuis is actief in de maanden april t/m augustus, dus alleen tijdens die maanden is deze soort gevoelig voor eventuele effecten door het herinrichtingsplan.

Meervleermuis is tevens zwaar beschermd volgens de Flora- en faunawet en de beoordeling van het herinrichtingsplan moet ook volgens die wet plaatsvinden (paragraaf 4.6). In onderstaande tekst staat informatie die zowel voor de beoordeling volgens de Natuurbeschermingswet als volgens de Flora- en faunawet van belang is.

Meervleermuis

Meervleermuis gebruikt het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer' alleen om te foerageren, omdat binnen dat natuurgebied geen gebouwen staan die voor deze soort verblijfplaatsen bieden. De verblijfplaatsen van Meervleermuis kunnen in gebouwen buiten het Natura 2000-gebied worden verwacht tot op 30 km afstand van het foerageergebied. Het is gebleken dat in gebouwen van omliggende woonkernen kraamkolonies van Meervleermuis aanwezig zijn, waaronder in Lemmer, Tjerkgaast, Schoterzijl, Ossenzijl, Oldemarkt en Kuinre (Tuitert & Haarsma 2005, interne informatie A&W). Mogelijk zijn ook op andere locaties rond het Natura 2000-gebied verblijfplaatsen van deze soort aanwezig. Binnen het onderzoeksgebied komen geen verblijfplaatsen van Meervleermuis voor, omdat hier gebouwen ontbreken.

Vliegroute

Meervleermuizen vliegen tussen hun verblijf- en foerageerplaatsen vooral over brede watergangen. Het is daarom waarschijnlijk dat de Pier Christiaanssleat een vliegroute van Meervleermuizen vormt tussen bebouwing en de foerageergebieden binnen het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'. Wanneer dat het geval is, is sprake van een ecologische relatie tussen de omgeving van het onderzoeksgebied en dit Natura 2000-gebied. Eventueel kunnen ook enkele watergangen binnen het onderzoeksgebied een dergelijke functie vervullen. De breedte van die sloten is echter beperkt, waardoor deze voor Meervleermuis minder geschikt zijn.

Eventuele vliegroutes van Meervleermuis nabij het onderzoeksgebied kunnen van belang zijn voor het foerageergebied van deze soort binnen het Natura 2000-gebied. Er kan sprake zijn van een conflict met de Natuurbeschermingswet, wanneer door de beoogde herinrichting bestaande vliegroutes worden verstoord. Een belangrijk risico in dezen is lichtverstoring over de Pier Christiaanssleat, zoals dat kan optreden door het gebruik van eventuele extra buitenverlichting binnen het onderzoeksgebied, die uitstraalt over het wateroppervlak van deze watergang. Wanneer deze lichtverstoring echter in voldoende mate wordt voorkomen, kan deze waarschijnlijk aanwezige vliegroute in stand blijven en veroorzaakt de beoogde herinrichting in dezen geen conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van Meervleermuis.

Foerageergebied

Meervleermuizen nabij het onderzoeksgebied kunnen de grotere wateroppervlakten zoals de Pier Christiaanssleat en het Tsjûkemar ook gebruiken als foerageergebied. Wanneer deze dieren tevens ecologische relaties hebben met de populatie(s) van Meervleermuis in het Natura 2000-gebied, is het reëel om eventuele effecten ten aanzien van deze foerageergebieden te betrekken bij de beoordeling van het herinrichtingsplan volgens de Natuurbeschermingswet. In dat geval gelden vergelijkbare effecten als ten aanzien van vliegroutes (hierboven), omdat ook foerageergebied van Meervleermuis sterk in kwaliteit daalt wanneer extra lichtverstoring van deze soort optreedt. Wanneer deze lichtverstoring voldoende wordt voorkomen, blijft het foerageergebied boven de Pier Christiaanssleat en het Tsjûkemar in stand en veroorzaakt de beoogde herinrichting in dezen geen conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van Meervleermuis.

Beperken van lichtverstoring

Lichtverstoring kan worden voorkomen door het gebruik van extra buitenverlichting te beperken en/of door de richting van de lichtuitstraling aan te passen. De uitstraling van eventuele lampen over het water kan tevens worden beperkt door een lage plaatsing of door het gebruik van afscherming. Afscherming is bijvoorbeeld mogelijk door het plaatsen van opgaande begroeiingen (zoals in figuur 3 is geschetst), waardoor extra lichtuitstraling vanuit de wal en over het wateroppervlak van de Pier Christiaanssleat en het Tsjûkemar wordt beperkt. De kans op lichtverstoring wordt naar verwachting kleiner dan in de huidige situatie, doordat de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat zullen verdwijnen.

Wanneer niet wordt voldaan aan de voorwaarde dat lichtverstoring van Meervleermuis boven de genoemde wateren wordt voorkomen, zal onderzoek moeten worden uitgevoerd om te bepalen of de beoogde herinrichting een conflict met de Natuurbeschermingswet veroorzaakt ten aanzien van de Meervleermuis. Eventueel moet daarna een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet worden aangevraagd.

Samenvattend

- De beoogde herinrichting is niet van invloed op de aangewezen habitattypen en soorten die alleen binnen het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer' voorkomen. De beoogde herinrichting is evenmin van invloed op de aangewezen soorten Gevlekte witsnuitlibel, Grote vuurvlieder, Bittervoorn, Kleine modderkruiper, Gestreepte waterroofkever, Platte schijfhoren en Zeggekorfslak, die ook buiten het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer' kunnen voorkomen. Om deze redenen zal de beoogde herinrichting geen conflict met de Natuurbeschermingswet veroorzaken ten aanzien van bovengenoemde aangewezen natuurwaarden van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'.
- De beoogde herinrichting zou een conflict kunnen veroorzaken met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van Meervleermuis, een van de aangewezen soorten van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'. Dit treedt op wanneer sprake is van een substantiële toename van de lichtverstoring van een waarschijnlijk aanwezige vliegroute en foerageergebied van deze soort. Deze negatieve invloed is te voorkomen door het wateroppervlak van de Pier Christiaanssleat en de oevers van het Tsjûkemar donker te laten, dus het gebruik van eventuele buitenverlichting voldoende te beperken. De kans op lichtverstoring wordt bovendien verkleind doordat de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat worden verwijderd. Deze maatregelen zijn in paragraaf 5.4 Lichtverstoring beschreven en zijn afdoende.
- Wanneer echter sprake is van een belangrijke toename van de lichtuitstraling boven het wateroppervlak, zal moeten worden onderzocht of de beoogde herinrichting een conflict

met de Natuurbeschermingswet veroorzaakt ten aanzien van Meervleermuis, waarna eventueel vergunning moet worden aangevraagd.

4.3 Ecologische Hoofdstructuur

De bescherming van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) is tweeledig. Het eerste uitgangspunt is dat er geen verlies van oppervlakte mag plaatsvinden. Daarnaast mogen ingrepen (in de nabijheid van de PEHS) geen negatieve effecten veroorzaken op de wezenlijke waarden van de PEHS. Deze wezenlijke waarden hebben veelal betrekking op de aanwezige natuurwaarden, maar ook aspecten als rust, openheid en duisternis zijn van belang.

Effecten algemeen

De beoogde herinrichting kan negatieve effecten veroorzaken op de PEHS. Het gaat hier om de volgende aspecten:

- Verlies van oppervlakte
- Onderbreking en versnippering
- Verstoring van wezenlijke waarden.

Deze aspecten zijn hieronder beschreven aan de hand van de gebieden nabij het onderzoeksgebied die zijn aangewezen volgens de gegevens van de provincie.

Droge en natte PEHS

Het grootste deel van het onderzoeksgebied ligt buiten de PEHS, maar de herinrichting van de westelijke punt van het onderzoeksgebied (de buitendijkse delen, zoals de landtong) ligt binnen PEHS-gebied. Het gaat hier om een relatief kleine oppervlakte langs de oever van het Tsjûkemar, die ecologisch van belang kan zijn voor soorten die zich langs de oever verplaatsen (droge PEHS) en (de oevers van) het Tsjûkemar (natte PEHS). Hier is geen sprake van een aangewezen verbindingzone.

Er zal in dit buitendijkse deel van het onderzoeksgebied geen sprake zijn van oppervlakteverlies van PEHS-gebied. Er kan wel een toename van de verstoring door mensen optreden, vooral bezoekers die overdag tijdens het toeristenseizoen en bij mooi weer op en nabij de landtong komen. Er wordt echter geen belangrijke invloed verwacht vanuit het bebouwde deel van het onderzoeksgebied, want door de beoogde aanleg van een bufferzone tussen dit deel van de PEHS en het deel van het onderzoeksgebied waar bebouwing wordt gerealiseerd, wordt die verstoring goeddeels afgeschermd.

Er is op dit moment reeds sprake van een zekere verstoring in dit gebied. Ondanks dat, is de aanwezigheid aangetoond van broedvogels, die tevens zijn aangewezen als doelsoorten (namelijk Visdief, Rietzanger en Scholekster, veldbezoek mei 2010). Dit PEHS-gebied vervult dus nog steeds de genoemde natuurfunctie.

Het is mogelijk dat de beoogde herinrichting een toename van de verstoring zal veroorzaken in dit deel van de PEHS, waardoor de kwaliteit van dit deel van de droge PEHS (de landtong) en de natte PEHS (het Tsjûkemar) lager kan worden door bezoekers van de landtong. Het kan dan gaan om een verstoring van rust en duisternis en een daarmee gepaard gaande verstoring van het broedgebied van vogels langs de oever (IJsvogel, Aalscholver en Scholekster) en foerageergebied van Meervleermuis.

Daartegenover staan de positieve effecten van de aanleg van de bufferzone door de afschermdende functie tussen het PEHS-gebied en bebouwing. Door het smal houden van het paadje door de bufferzone (het betreft een smal 'knuppelpad') zal naar verwachting geen

belangrijke verstoring ontstaan binnen de bufferzone, waardoor de genoemde afschermfunctie behouden blijft.

Beoordeling

Het is mogelijk dat de beoogde herinrichting negatieve effecten veroorzaakt op de wezenlijke waarden de PEHS nabij het onderzoeksgebied, maar de aanleg van de bufferzone kan als een vorm van compensatie van die verstoring worden beschouwd.

De initiatiefnemer heeft reeds hierover contact de provincie, mede in verband met de beoogde (her)inrichting van de landtong en de beoogde bufferzone. Naar aanleiding heeft de provincie geoordeeld dat de beoogde herinrichting niet in conflict is met de regelgeving ten aanzien van de provinciale EHS.

4.4 Weidevogelgebied

De beoogde herinrichting vindt voor een groot deel plaats op agrarisch grasland dat geschikt is als broedgebied van weidevogels. Bovendien ligt het onderzoeksgebied nabij een gebied dat door de Provincie Fryslân in het Werkplan Weidevogels gedefinieerd is als 'Gebied met openheid en rust' (kaart 15b bij het Streekplan, via www.fryslân.nl, figuur 3.3).

De dichtheid van weidevogels wordt negatief beïnvloed door wegen, treinsporen, recreatie, bebouwing en opgaande begroeiing. In de literatuur wordt aangenomen dat voor weidevogels geldt dat de verstoringafstand van bebouwing ca. 250 m bedraagt (van Tilborg 1994, Reijnen 1995, Tulp *et al.* 2002, Vos *et al.* 2003, Krijgsveld *et al.* 2004). De beoogde herinrichting zal niet alleen een deel van het weidegebied innemen (ruimtebeslag), maar tevens daaromheen verstoring veroorzaken, waardoor ten noorden van het onderzoeksgebied de huidige kwaliteit van het weidevogelgebied zal verminderen. Er zal daardoor rekening moeten worden gehouden met uitstralende effecten in de noordelijk van het onderzoeksgebied gelegen percelen 3, 4 en 5. De kritische verstoringafstand van weidevogels ten aanzien van bebouwing bedraagt 250 m. Er zal dus sprake zijn van een versturende invloed op de weidevogelstand die merkbaar is in de percelen 3, 4 en 5.

De oppervlakte die door de beoogde herinrichting wordt verstoord door ruimtebeslag en de verstoring daaromheen, is groter dan 0,5 ha. Daardoor is in dit geval sprake van compensatieplicht. De compensatie is volgens het Werkplan Weidevogels in Fryslân 2007-2013 (Provincie Fryslân 2006) op verschillende manieren te realiseren (zie uitsnede uit het werkplan in onderstaand kader). De hoogte van de geldelijke compensatie per ha is aan verandering onderhevig.

De provincie Fryslân acht het belangrijk om ruimtelijke ontwikkelingen goed af te stemmen op haar bijzondere verantwoordelijkheid voor weidevogels. Daarom vindt zij het belangrijk dat het weidevogelbelang vroegtijdig betrokken wordt bij de ruimtelijke planvorming. Juist hiermee zijn ongewenste knelpunten en vertragingen in planprocessen te voorkomen (Provinciale Staten van Fryslân 2006). De provincie Fryslân is het bevoegd gezag ten aanzien van bovengenoemde regelgeving.

De initiatiefnemer heeft met de provincie Fryslân overleg gevoerd over de eventuele noodzaak van compensatie. Uit dit overleg bleek dat de provincie geen compensatieverplichting verbindt aan het herinrichtingsplan.

Voor een initiatiefnemer zijn er drie manieren om deze compensatie te realiseren: 1. Hij realiseert binnen zijn project zelf een nieuwe situatie waarbij voor dit oppervlak (dus evenveel hectare als door het initiatief wordt verstoord) via agrarisch natuurbeheer (bovengenoemd beheerspakket) wordt gecompenseerd, 2. Binnen het project wordt met het compensatiebedrag een oppervlak agrarische grond aangekocht en ingericht en beheerd als natuurbeheer met een weidevogeldoelstelling. 3. Een derde manier is het noodzakelijke bedrag (oppervlakte maal € 5184/ ha) in een provinciaal fonds te storten dat aangewend wordt voor het realiseren van weidevogelbeheer. De provincie zal in de bundelingsgebieden 50 % bij fondsvorming voor haar rekening nemen. Daarmee wordt voor de initiatiefnemer het bedrag 50 % lager. Naar verwachting gaat dit om 40 tot 50 hectare per jaar met een provinciale bijdrage van € 100.000,- tot € 125.000,-

Uitsnede uit het Werkplan Weidevogels in Fryslân 2007-2013 (Provincie Fryslân 2006).

Beoordeling

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de provinciale regelgeving ten aanzien van weidevogelbeheer.

4.5 Ganzenfoerageergebied

Het onderzoeksgebied ligt niet binnen gebied dat door de provincie is aangewezen als Ganzenfoerageergebied. Gezien de aard van de ingreep en de relatief grote afstand tussen het onderzoeksgebied en de aangewezen Ganzenfoerageergebieden in de omgeving, veroorzaakt de beoogde herinrichting geen effecten op deze foerageergebieden. De plannen stuiten om deze redenen niet op bezwaren vanuit provinciale regelgeving omtrent deze vorm van gebiedsbescherming.

4.6 Beschermde soorten (Flora- en faunawet)

Planten

Voor de mogelijk in het onderzoeksgebied voorkomende licht beschermde plantensoorten Gewone dotterbloem en Zwanenbloem geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstellingsregeling. Er zijn geen zwaarder beschermde plantensoorten in het geding. Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van planten.

Vissen

In en nabij het onderzoeksgebied zijn tijdens veldonderzoek in 2010 en 2014 verscheidene beschermde vissoorten aangetroffen. Langs de oever van het Tsjûkemar bleken de zwaar beschermde Bittervoorn en de twee middelzwaar beschermde soorten Kleine modderkruiper en Rivierdonderpad voor te komen. Langs die oevers worden geen werkzaamheden verricht, waardoor de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet veroorzaakt ten aanzien van deze drie vissoorten.

Uit het visonderzoek van 2010 en volgens een biotoopinschatting in 2014 (expert judgement) is gebleken dat rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van de zwaar beschermde Grote modderkruiper in de polderslootjes binnen het onderzoeksgebied. De beoogde werkzaamheden aan de betreffende watergangen zullen een negatieve invloed hebben op deze soort, waardoor een conflict met de Flora- en faunawet ontstaat. Daardoor zal vooraf aan de uitvoering een ontheffing moeten zijn verkregen voor de aantasting van het biotoop en de verstoring van Grote modderkruiper. RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Den Haag) verbindt voorwaarden aan de ontheffing, zoals het nemen van

mitigerende en eventueel compenserende maatregelen. A&W gaat ervan uit dat een dergelijke ontheffing verleenbaar is.

In het kader van de Zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet) dient zorgvuldig te worden omgegaan met alle soorten, dus ook de aangetroffen vissoorten die niet zijn opgenomen in de soortenlijsten van de Flora- en faunawet. In paragraaf 5.4 is beschreven hoe aan deze Zorgplicht kan worden voldaan.

Foto 4.1 De landtong in het Tsjûkemar nabij het onderzoeksgebied (Foto A&W).

Foto 4.2 De landtong (figuur 11) biedt broedgelegenheid voor rietvogels. Er is ook een stukje van de pier te zien waar in het voorjaar Grutto's rusten (Foto A&W).

Amfibieën

Voor de licht beschermde amfibieënsoorten geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstellingsregeling, waardoor ten aanzien van deze soorten (zoals Bastaardkikker, Bruine kikker en Watersalamander) geen conflict ontstaat met de Flora- en faunawet. Dit geldt ook ten aanzien van de licht beschermde amfibieënsoorten die binnen het onderzoeksgebied voorkomen en worden verstoord tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Er komen geen zwaarder beschermde amfibieënsoorten binnen en nabij het onderzoeksgebied voor.

Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van amfibieën.

In het kader van de Zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet) dient zorgvuldig te worden omgegaan met alle soorten, dus ook met de aangetroffen licht beschermde amfibieënsoorten. In paragraaf 5.4 is beschreven hoe aan deze Zorgplicht kan worden voldaan.

Reptielen

Het is mogelijk dat de beoogde herinrichting een deel van het leefgebied verstoort van de zwaar beschermde Ringslang. Andere reptielensoorten worden hier niet verwacht.

De verstoring van Ringslang betreft foerageergebied, dus geen voortplantings- en/of overwinteringsgebied. Het gaat hier om de beoogde werkzaamheden aan de sloten binnen het onderzoeksgebied. Het inrichten van waterpartijen in het westelijke deel van het onderzoeksgebied, kan voor deze soort enige compensatie bieden in de vorm van nieuw foerageergebied met natuurvriendelijke oevers. Er wordt aangeraden om voor de verstoring van het huidige leefgebied van Ringslang een ontheffingsaanvraag op te stellen in verband met overtreding van artikel 11 (verstoren van leefgebied). RVO verbindt voorwaarden aan de ontheffing, zoals het nemen van mitigerende en eventueel compenserende maatregelen. A&W gaat ervan uit dat een dergelijke ontheffing verleenbaar is.

Vogels

Bij werkzaamheden moet volgens de Flora- en faunawet rekening worden gehouden met de broedperioden van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is, dat verstoord kan worden. Verstoring van broedgevallen is niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet en hiervoor wordt in principe ook geen ontheffing verleend.

Er zijn verschillende mogelijkheden om conflicten met de Flora- en faunawet ten aanzien van broedende vogels te voorkomen. Werkzaamheden buiten het broedseizoen uitvoeren is een afdoende optie. Het is eventueel mogelijk om vooraf aan het broedseizoen met versturende werkzaamheden te beginnen, zodat naar verwachting broedpogingen in het werkgebied achterwege zullen blijven. Mochten er toch vogels tot broeden komen en door de werkzaamheden worden verstoord, dan is er een conflict met de Flora- en faunawet en moeten de werkzaamheden worden gestaakt tot na de broedperiode van de betreffende soort(en). Dit kan worden voorkomen door tijdens de werkzaamheden geen geschikte plaatsen voor nesten te laten ontstaan, bijvoorbeeld door zandhopen en bouwmaterialen af te dekken.

Binnen en nabij het onderzoeksgebied zijn in 2010 en 2014 geen jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels aangetroffen.

Samenvattend

De beoogde inrichting van het onderzoeksgebied veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits verstoring van broedende vogels en hun nesten wordt voorkomen.

Vleermuizen

De beoordeling van effecten en de toetsing daarvan volgens de Flora- en faunawet is hier onderverdeeld in de drie gebruiksfuncties die een gebied voor vleermuizen kan hebben.

Algemeen

In de omgeving van het onderzoeksgebied komen zes vleermuissoorten voor, namelijk Watervleermuis, Rosse vleermuis, Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger. Voor het bepalen van effecten en voor een beoordeling volgens de Flora- en faunawet dient aandacht te zijn voor de mogelijke aanwezigheid van foerageergebied, verblijfplaatsen en vliegroutes van de betreffende soorten binnen en nabij het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied is door ligging in het landschap en de grote voedselrijkdom aan muggen geschikt als foerageergebied voor alle bovengenoemde soorten, zowel langs de brede sloten als langs de buitendijkse strandjes en rietkragen. In het gebied zijn brede sloten, dijken en een bomenrij aanwezig die dienst kunnen doen als (delen van) vliegroutes.

Vleermuizen zijn gevoelig voor lichtverstoring. Dat betekent dat het gebruik van buitenverlichting de kwaliteit kan aantasten van foerageergebied, verblijfplaatsen en vliegroutes. Het is aan te bevelen om tegen de tijd dat de plannen voor de beoogde herinrichting meer vorm krijgen, gebruik te maken van advies ten aanzien van vleermuizen. Door het inpassen van mitigerende maatregelen in het ontwerp kunnen vaak negatieve effecten (voor een deel) worden voorkomen. In veel gevallen gaat het dan om de beperking van lichtverstoring.

De Nederlandse vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Het is niet mogelijk om deze soorten een ontheffing van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet aan te vragen, omdat het belang 'ruimtelijke ontwikkeling' niet wordt erkend door de Habitatrichtlijn (bijlage 1). Daarom stelt RVO dat alles in het werk moet worden gesteld om negatieve effecten op vleermuizen te voorkomen. De uitvoeringsplannen kunnen, samen met de vooraf vastgestelde mitigerende en/of compenserende maatregelen ten aanzien van vleermuizen, eventueel worden voorgelegd aan RVO om daarmee toestemming te vragen voor de uitvoering.

Hieronder is de beoordeling volgens de Flora- en faunawet gegeven ten aanzien van foerageergebied, verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebied

Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger gebruiken foerageergebied boven land, zoals nabij bomen en gebouwen. Binnen het onderzoeksgebied zijn dat bijvoorbeeld de houtwal in het zuiden en langs de bebouwing van de Marwei. Tijdens de werkzaamheden zouden dergelijke gebiedsdelen binnen het onderzoeksgebied tijdelijk minder geschikt als foerageergebied voor deze soorten kunnen zijn, maar de kans daarop is klein. Na afronding van de werkzaamheden is het onderzoeksgebied weer voor deze soorten geschikt. Buiten het onderzoeksgebied is veel alternatief foerageergebied beschikbaar. Om die redenen veroorzaakt de beoogde

herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van het waarschijnlijk aanwezige foerageergebied van deze vleermuissoorten.

Boven de Pier Christiaanssleat en langs de oevers van het Tsjûkemar foerageren naar verwachting Meervleermuis en Watervleermuis. Deze soorten zijn gevoelig voor lichtverstoring die kan optreden door het gebruik van openbare verlichting en buitenverlichting aan gebouwen. Om te voorkomen dat een conflict ontstaat met de Flora- en faunawet ten aanzien van dit foerageergebied van beide soorten, zijn eenvoudige mitigerende maatregelen mogelijk. Bovendien wordt een mogelijke bron van lichtverstoring weggenomen door het verwijderen van de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat. Door deze maatregelen is bij de uitvoering van de plannen geen nader vleermuisonderzoek nodig. Deze mitigerende maatregelen zijn gericht op het vermijden van lichtverstoring boven de genoemde wateroppervlakten en zijn opgenomen in paragraaf 5.4.

Wanneer niet wordt voldaan aan de voorwaarde ten aanzien van lichtbeperking, zal moeten worden onderzocht of Meervleermuis en Watervleermuis gebruik maken van de betreffende foerageergebieden en of de beoogde herinrichting in dezen een conflict met de Flora- en faunawet veroorzaakt. Vleermuisonderzoek dient te worden uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol, waardoor de kwaliteit van het onderzoek wordt gewaarborgd.

Verblijfplaatsen

Uit het veldonderzoek in 2010 en 2014 is gebleken dat binnen en nabij het onderzoeksgebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen worden verwacht. Om die reden veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen.

Vliegroutes

Het is waarschijnlijk dat er vliegroutes van vleermuizen binnen en nabij het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Deze kunnen bijvoorbeeld langs de houtwal in het zuiden en langs de bebouwing en opgaande begroeiingen van de Marwei liggen. Het zou hier kunnen gaan om vliegroutes van Gewone en Ruige dwergvleermuis en Laatzvlieger. De beoogde werkzaamheden kunnen tijdelijk invloed op de kwaliteit daarvan hebben, maar de kans daarop lijkt niet groot te zijn. De redenen daarvoor zijn, dat binnen het onderzoeksgebied verscheidene van dergelijke lijnvormige landschapselementen liggen (alternatieve vliegroutes) en dat na de herinrichting opnieuw sprake zal zijn van dergelijke geleidingsstructuren. De beoogde herinrichting zal daardoor geen conflict met de Flora- en faunawet veroorzaken ten aanzien van vliegroutes van deze drie soorten.

Boven de Pier Christiaanssleat en langs de oevers van het Tsjûkemar kunnen vliegroutes van Meervleermuis en Watervleermuis liggen. De beoogde herinrichtingswerkzaamheden gaan onder andere gepaard met werkzaamheden langs de Pier Christiaanssleat. Ondanks dat, kan deze waarschijnlijk aanwezige vliegroute van Meervleermuis en Watervleermuis in stand blijven, ook na de herinrichtingsfase.

Om te voorkomen dat een conflict ontstaat met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze vliegroute van beide soorten, zijn eenvoudige mitigerende maatregelen mogelijk. Bovendien wordt een mogelijke bron van lichtverstoring weggenomen door het verwijderen van de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat. Door deze maatregelen is bij de uitvoering van de plannen geen nader vleermuisonderzoek nodig. Deze mitigerende maatregelen zijn gericht op het vermijden van lichtverstoring boven de genoemde wateroppervlakten en zijn opgenomen in paragraaf 5.4.

Wanneer niet wordt voldaan aan de voorwaarde ten aanzien van lichtbeperking, zal moeten worden onderzocht of Meervleermuis en Watervleermuis gebruik maken van vliegroutes en of de beoogde herinrichting in dezen een conflict met de Flora- en faunawet veroorzaakt. Vleermuisonderzoek dient te worden uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol, waardoor de kwaliteit van het onderzoek wordt gewaarborgd.

Samenvattend

Mogelijk komen in het onderzoeksgebied zes vleermuissoorten voor, namelijk Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis, Meervleermuis en Watervleermuis.

- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen.
- De beoogde herinrichting zou een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van de huidige kwaliteit van foerageergebied en vliegroutes van vleermuizen kunnen veroorzaken. Het gaat hier om waarschijnlijk aanwezige foerageergebieden en vliegroutes van Meervleermuis en Watervleermuis boven de wateroppervlakken van de Pier Christiaanssleat en het Tsjûkemar. Een dergelijk conflict is te voorkomen door mitigerende maatregelen die lichtverstoring van deze gebiedsdelen voldoende beperken. Deze maatregelen staan in paragraaf 5.4 en zijn afdoende.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige vleermuissoorten.

Overige zoogdiersoorten

In de omgeving van het onderzoeksgebied komen beschermde zoogdiersoorten voor en het is mogelijk dat een aantal daarvan ook binnen het onderzoeksgebied aanwezig is. Hieronder is per beschermingscategorie aangegeven hoe de plannen zich verhouden tot de betreffende soorten en of vervolgstappen noodzakelijk zijn.

Licht beschermde zoogdiersoorten

Voor enkele licht beschermde zoogdiersoorten kan door de herinrichting van het onderzoeksgebied (tijdelijk) een deel van het leefgebied verloren gaan. In de omgeving zijn ruim voldoende alternatieve leefgebieden beschikbaar. Voor licht beschermde soorten geldt een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De beoogde herinrichting veroorzaakt om deze redenen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze licht beschermde zoogdiersoorten.

Middelzwaar beschermde zoogdiersoorten

Het is mogelijk dat het onderzoeksgebied een deel vormt van het foerageergebied van Steenmarter. Voor deze soort is in de omgeving van het onderzoeksgebied voldoende alternatief foerageergebied aanwezig en na voltooiing zal het gebied (gedeeltelijk) weer geschikt zijn als potentieel foerageergebied. Om deze redenen worden er geen negatieve effecten verwacht op de functionaliteit van het leefgebied van Steenmarter en veroorzaakt de herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze soort.

Zwaar beschermde zoogdiersoorten

Het onderzoeksgebied kan deel uitmaken van het foerageergebied van Dassen. De kans daarop wordt klein geacht. Bovendien is in de omgeving waar deze soort is waargenomen veel alternatief foerageergebied beschikbaar. De graslandgebieden ten noorden van het onderzoeksgebied blijven beschikbaar als potentieel foerageergebied van Das. Om deze reden kan het onderzoeksgebied voor deze soort van ondergeschikt belang worden geacht.

Daardoor veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van Das.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen overige zwaar beschermde zoogdiersoorten aanwezig (exclusief vleermuizen), dus ook geen Waterspitsmuis. Daardoor veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze overige zoogdiersoorten.

Samenvattend

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van licht, middelzwaar en zwaar beschermde zoogdiersoorten (exclusief vleermuizen).

4.7 Samenvattende tabel (Flora- en faunawet)

In tabel 4.1 is samengevat welke beschermde en kritische soorten (mogelijk) in het onderzoeksgebied en omgeving voorkomen. Aangegeven is voor welke soorten ontheffing moet worden aangevraagd en of daarbij aanvullende voorwaarden gelden om negatieve effecten op de beschermde soorten te voorkomen.

Tabel 4.1. Overzicht van beschermde en kritische planten- en diersoorten die in het onderzoeksgebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de Flora- en faunawet en Rode Lijsten. Hrl IV = voorkomend in Bijlage IV Habitatrichtlijn. Een Rode Lijst heeft de categorieën: gevoelig (GE), kwetsbaar (KW), bedreigd (BE), ernstig bedreigd (EB) en verdwenen uit Nederland (VN). Voorkomen: + = aanwezig, - = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig gezien biotoop en verspreiding, maar niet vastgesteld, (f) = mogelijk foeragerend.

Soorten per categorie Flora- en faunawet	Onderzoeksg ebied	Omgeving	Rode lijst met status	Ontheffingsaanvraag nodig?
Categorie 1 (lichte bescherming)				
Algemeen voorkomende plantensoorten, zie § 3.2	(+)	+	-	Nee
Algemeen voorkomende amfibieënsoorten, zie § 3.2	(+)	+	-	Nee
Algemeen voorkomende zoogdiersoorten, zie § 3.2	(+)	+	+/-	Nee
Categorie 2 (middelzware bescherming)				
Rivieronderpad	-	+	-	Nee
Kleine modderkruiper	-	+	-	Nee
Steenmarter	(f)	+	-	Nee
Categorie 3: (zware bescherming)				
Bittervoorn	-	+	KW	Nee
Grote modderkruiper	+	+	KW	ja
Ringslang	(+)	+	KW	Ja
Waterspitsmuis	-	+	KW	Nee
Otter (Hrl IV)	(f)	+	VN	Nee
Boommarter	-	+	KW	Nee
Das	(f)	+	-	Nee
Gewone dwergvleermuis (Hrl IV)	(+)	+	-	Nee
Ruige dwergvleermuis (Hrl IV)	(+)	+	-	Nee
Laatvlieger(Hrl IV)	(+)	+	KW	Nee
Rosse Vleermuis (Hrl IV)	(+)	+	KW	Nee
Watervleermuis (Hrl IV)	(+)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Meervleermuis (Hrl IV)	(+)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Vogels				
Inheemse broedvogels	+	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Jaarrond beschermde nestplaatsen	-	(+)	-	Nee
Overige (Rode-Lijst)soorten	-	-	-	Nee

5 conclusies

In paragrafen 5.1 en 5.2 zijn de conclusies ten aanzien van de relevante beschermde gebieden en soorten uit het vorige hoofdstuk samengevat en is aangegeven hoe de voorgenomen plannen zich verhouden tot de vigerende ecologische wet- en regelgeving. In paragraaf 5.4 worden aanbevelingen gedaan om te voldoen aan de zorgplicht.

5.1 Conclusies m.b.t. beschermde gebieden

Natuurbeschermingswet: Voortoets

- De beoogde herinrichting zou een conflict kunnen veroorzaken met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van Meervleermuis, een van de aangewezen soorten van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'. Dit treedt op wanneer sprake is van een substantiële toename van de lichtverstoring van een waarschijnlijk aanwezige vliegroute van deze soort. Deze negatieve invloed is te voorkomen door het wateroppervlak van de Pier Christiaanssleat donker te laten, dus het gebruik van eventuele buitenverlichting voldoende te beperken. De kans op lichtverstoring wordt bovendien verkleind doordat de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat worden verwijderd. Deze maatregelen staan in paragraaf 5.4 en zijn afdoende (zie paragraaf 5.4 Lichtverstoring).
- Wanneer echter sprake is van een aanzienlijke toename van de lichtuitstraling over de Pier Christiaanssleat, zal moeten worden onderzocht of de beoogde herinrichting een conflict met de Natuurbeschermingswet veroorzaakt ten aanzien van Meervleermuis, waarna eventueel vergunning moet worden aangevraagd.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van de overige aangewezen natuurwaarden van het Natura 2000-gebied 'Rottige Meenthe & Brandemeer'.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van de overige Natura 2000-gebieden in dit deel van Fryslân.

Ecologische Hoofdstructuur

- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de provinciale regelgeving ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur.

Weidevogelgebied

- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de provinciale regelgeving ten aanzien van de weidevogels. .

Ganzenfoerageergebied

- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de provinciale regelgeving ten aanzien van aangewezen Ganzenfoerageergebied.

5.2 Conclusies m.b.t. beschermde soorten

Licht beschermde planten, amfibieën- en zoogdiersoorten

- Er worden (mogelijk) licht beschermde soorten verstoord die behoren tot de soortgroepen planten, amfibieën en zoogdieren. Voor verstoring van de licht beschermde soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkeling een vrijstellingsregeling, waardoor

geen ontheffingsaanvraag nodig is. De beoogde herinrichting veroorzaakt daarom ten aanzien van deze soorten geen conflict met de Flora- en faunawet.

- In paragraaf 5.4 is beschreven hoe ten aanzien van deze soorten aan de Zorgplicht kan worden voldaan.

Vissen

- De beoogde herinrichting veroorzaakt een verstoring van (het leefgebied van) de zwaar beschermde Grote modderkruiper, waardoor een conflict ontstaat met de Flora- en faunawet. Daarom dient voorafgaand aan de werkzaamheden een ontheffing te zijn verleend betreffende deze soort (paragraaf 5.3). A&W gaat ervan uit dat een dergelijke ontheffing verleenbaar is.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige vissoorten.
- In paragraaf 5.4 is beschreven hoe ten aanzien van vissen aan de Zorgplicht kan worden voldaan.

Reptielen

- De beoogde herinrichting veroorzaakt een verstoring van (het leefgebied van) de zwaar beschermde Ringslang, waardoor een conflict ontstaat met de Flora- en faunawet. Daarom dient voorafgaand aan de werkzaamheden een ontheffing te zijn verleend betreffende deze soort (paragraaf 5.3). A&W gaat ervan uit dat een dergelijke ontheffing verleenbaar is.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige reptielensoorten.

Vogels

- De beoogde inrichting van het onderzoeksgebied veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits verstoring van broedende vogels en hun nesten wordt voorkomen. In paragraaf 4.6 is beschreven hoe aan deze voorwaarden kan worden voldaan.

Vleermuizen

- Mogelijk komen in het onderzoeksgebied zes vleermuissoorten voor, namelijk Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis, Meervleermuis en Watervleermuis.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen.
- De beoogde herinrichting zou een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van de huidige kwaliteit van foerageergebied en vliegroutes van vleermuizen kunnen veroorzaken. Het gaat hier om waarschijnlijk aanwezige foerageergebieden en vliegroutes van Meervleermuis en Watervleermuis boven de wateroppervlakken van de Pier Christiaanssleat en het Tsjûkemar. Een dergelijk conflict is te voorkomen door mitigerende maatregelen die lichtverstoring van deze gebiedsdelen voldoende beperken. Deze maatregelen staan in paragraaf 5.4 en zijn afdoende (zie ook paragraaf 5.4 Lichtverstoring).
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige vleermuissoorten.

Middelzwaar en zwaar beschermde zoogdiersoorten (uitgezonderd vleermuizen)

Het veldonderzoek in 2014 wees uit dat binnen en nabij het onderzoeksgebied de zwaar beschermde Waterspitsmuis niet voorkomt. Er zijn derhalve geen vervolgstappen nodig ten aanzien van deze soort. Met betrekking tot de overige middelzwaar en zwaar beschermde zoogdieren (Steenmarter, Das en Otter) zijn er geen negatieve effecten te verwachten. De plannen veroorzaken ten aanzien van deze soorten geen conflict met de Flora- en faunawet.

Overige soorten

Wettelijk beschermde soorten die in deze paragraaf niet worden genoemd, komen naar verwachting niet voor in het onderzoeksgebied en/of ondervinden geen negatieve effecten van de beoogde herinrichting. De plannen veroorzaken ten aanzien van deze soorten geen conflict met de Flora- en faunawet.

5.3 Ontheffingsaanvraag

Hierboven is geadviseerd om een ontheffingsaanvraag in te dienen volgens artikel 75C Flora- en faunawet. Deze ontheffingsaanvraag is nodig voor Grote modderkruiper en Ringslang. Aan een door RVO verleende ontheffing zijn voorwaarden verbonden die onder andere van belang zijn voor de werkzaamheden. Deze voorwaarden dienen vooraf aan de uitvoering van de werkzaamheden in een ecologisch werkprotocol te worden vastgelegd. Daarnaast wordt in de ontheffing vaak geëist dat de werkzaamheden worden begeleid door een ter zake kundig ecoloog. A&W gaat ervan uit dat de benodigde ontheffing verleenbaar is.

5.4 Aanbevelingen

Lichtverstoring

Of de randen van het onderzoeksgebied na voltooiing van de werkzaamheden weer dienst kunnen doen als deel van het foerageergebied van de betreffende vleermuissoorten, hangt af van de inrichting van het onderzoeksgebied, met name aan de randen. Het belangrijkste aspect daarvan is het vermijden van de verlichting van oppervlaktewateren (zoals het Tsjûkemar en de Pier Christiaanssleat). Daarom dient het gebruik van openbare verlichting en buitenverlichting aan gebouwen voldoende te worden beperkt zodat er geen licht direct op het open water van het Tsjûkemar en de Pier Christiaanssleat schijnt. Geadviseerd wordt om de maatregelen die lichtverstoring van vleermuizen beperken, vroegtijdig in de planvorming voor de herinrichting op te nemen. Eén van die maatregelen bestaat uit het verwijderen van de huidige kampeerplaatsen langs de Pier Christiaanssleat. Eventueel kunnen deze maatregelen ter goedkeuring aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) worden voorgelegd. Dit moet dan plaatsvinden in de vorm van een ontheffingsaanvraag. A&W verwacht dat RVO een dergelijke ontheffingsaanvraag afwijst, omdat negatieve effecten voldoende worden voorkomen (positieve afwijzing).

Zorgplicht licht beschermde planten

Om te voldoen aan de zorgplicht wordt aanbevolen om vooraf aan de werkzaamheden in het onderzoeksgebied eventueel aanwezige licht beschermde plantensoorten te verplaatsen of tijdelijk in depot te zetten en na afloop van de werkzaamheden weer terug te plaatsen.

Zorgplicht amfibieën en vissen

Bij het uitvoeren van grootschalige werkzaamheden aan waterlopen, bijvoorbeeld het vergraven en verbreden van waterlopen, wordt in het kader van de zorgplicht geadviseerd

om rekening te houden met de zorgplicht. Dit betekent dat de werkzaamheden bij voorkeur worden uitgevoerd in de maanden september en oktober. Dit is de periode tussen de voortplanting en de winterrust van vissen en amfibieën. In de wintermaanden daarna (november t/m februari) kan ook nog wel worden gewerkt, zo lang de vorst nog niet is ingetreden.

Opstellen Ecologisch werkprotocol

Bij het uitvoeren van de werkzaamheden in het gebied kunnen ook niet beschermde soorten worden geschaad. Het gaat dan met name om werkzaamheden aan waterlopen. Om zo veel mogelijk schade aan deze soorten te voorkomen kunnen mitigerende maatregelen worden genomen (zie bovenstaande paragraaf 5.4 'aanbevelingen'). Om deze maatregelen zo goed mogelijk in te passen binnen de uitvoering van de werkzaamheden, wordt geadviseerd om een Ecologisch Werkprotocol op te stellen. Daarnaast kan het van belang zijn om de werkzaamheden ecologisch te laten begeleiden door een ter zake kundig ecooloog.

6 literatuur

- Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingier, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff 2001. Handboek Natuurdoeltypen. Tweede geheel herziene editie. Rapport Expertisecentrum EL&I nr. 2001/020. Expertisecentrum EL&I, Wageningen.
- Boer, E.P. de & E. van Hijum. Libellen in Friesland. Voorlopige verspreidingsatlas 1995-2004. Libellenwerkgroep Friesland "De Hynstebiter", 2005. uitgave in eigen beheer. Warns.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhof, De Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea. Papilionoidea. Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. Brachytron, jaargang 11(2), augustus 2008. Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Heteren.
- Brenninkmeijer, A., R.M.G. van der Hut & M. Koopmans 2008. Verspreiding van beschermde vissoorten in Fryslân. A&W-rapport 1029. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- Bruyne, R. de 2004. Nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys 1830, gebaseerd op gegevens tot het jaar 2002. EIS Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Delft, J. van, A. de Bruin & P. Frigge 2013. Waarnemingenoverzicht 2012. RAVON 51, jaargang 15 nummer 5; 119 - 132. RAVON, Nijmegen.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2007. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
- Kalkman, V.J. 2004. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Koese, B., E.P. de Boer, J.G.M. Cuppen, J. Schut & J. Tienstra 2008. De Gestreepte waterroofkever in Zuidoost-Friesland: inhaalslag 2008. – EIS-Nederland, Leiden.
- Koopmans, M. 2004. Weidevogels tussen Tsjûkemar en Tsjonger in 2004. A&W-rapport 556. Veenwouden.
- Kuijper, D., J. Schut, A.-J. Haarsma, J. Ouwehand, H. Limpens & D. van Dullemen (red.) 2006. Meervleermuizen in Fryslân: kennisontwikkeling voor soortbescherming. A&W-rapport 748. Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata. - Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Provinsje Fryslân 2006. Ecologische verbindingzones in Fryslân.
- Teunissen, W.A., W. Altenburg & H. Sierdsema 2005. Toelichting op de Gruttokaart van Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2005/04, Beek-Ubbergen. A&W-rapport 668. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn 2004. De Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Zijlstra, J.Y. 2009. Wetterskip Fryslân. Toelichting op het peilbesluit Delfstrahuizen.

Geraadpleegde internetsites

- www.fryslan.nl
- www.minEZ.nl
- www.otter.wur.nl
- www.waarneming.nl

Bijlage 1 **Relevante natuurwetgeving**

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen, onder andere volgens de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht), aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Deze is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming (§ 1) en soortbescherming (§ 2).

1 GEBIEDSBESCHERMING

Gebiedsbescherming in Nederland is geregeld via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten) en via regelgeving omtrent de Ecologische Hoofdstructuur en ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen).

1.1 Natuurbeschermingswet en Natura 2000

Natura 2000

Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie, dat wordt opgebouwd ter behoud en herstel van biodiversiteit. De Nederlandse Natura 2000-gebieden vormen een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Een aantal natuurgebieden is van bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de Noordse woelmuis, de Grote vuurvlieder en de Groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden: de Natuurbeschermingswet 1998.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Daarmee verankerde Nederland de gebiedsbescherming van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving. De Natura 2000-gebieden die in het kader van deze richtlijnen zijn vastgesteld, worden ook wel Vogelrichtlijn- c.q. Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones genoemd. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij de Provincie vergunning verleent. Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitattypen en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitattypen waarvoor een gebied is aangewezen, worden de 'kwalificerende waarden' genoemd.

De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor ieder Natura 2000-gebied een aanwijzingsbesluit moet worden opgesteld waarin heldere instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd. Op dit moment is nog bij veel Natura 2000-gebieden sprake van een ontwerp-aanwijzingsbesluit. Op basis daarvan worden de komende jaren beheerplannen ontwikkeld. Daarin is vastgelegd hoe habitattypen en soorten in een Natura 2000-gebied beschermd worden en welke activiteiten in en om de Natura 2000-gebieden zijn toegestaan. Voor een aantal Natura 2000-gebieden is het beheerplan gereed en is het ontwerpbesluit omgezet in een aanwijzingsbesluit.

Beschermde Natuurmonumenten

Onder de huidige Natuurbeschermingswet is het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten en Beschermde Natuurmonumenten vervallen. Beide vallen onder de noemer Beschermde Natuurmonumenten. Als Beschermde Natuurmonumenten binnen Natura 2000-gebieden liggen, worden de natuurwaarden en het natuurschoon waarvoor deze gebieden onder de oude wet zijn aangewezen, opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied. Het oude beschermingsregime treedt terug. Handelingen in of rondom Beschermde Natuurmonumenten die buiten de Natura 2000-gebieden liggen, zijn verboden als ze schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of als ze het Beschermde Natuurmonument ontsieren. Dit geldt echter niet als de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

Externe werking

De kwaliteit van Natura 2000-gebieden is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Als een activiteit die buiten een beschermd gebied plaats zal vinden, negatieve gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, moet deze beoordeeld worden. Locale en regionale overheden mogen in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor Natura 2000-gebieden inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Activiteiten op korte afstand van een Natura 2000-gebied kunnen kwalificerende soorten in het Natura 2000-gebied verstoren of verontrusten. Ook activiteiten op grotere afstand van een Natura 2000-gebied kunnen gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden, zoals hydrologische effecten (bijvoorbeeld als gevolg van grote grondwateronttrekkingen) en een toename van vliegverkeer. Verstoring treedt ook op wanneer kwalificerende soorten vanuit het Natura 2000-gebied gebruik maken van de omgeving en dat gebruik door ruimtelijke ontwikkelingen minder mogelijk wordt. Een dergelijke situatie kan zich voordoen bij een soort als de Wespandief, die binnen een straal van zeven kilometer rond zijn nest foerageergebieden bezoekt. Als een Natura 2000-gebied is aangewezen als broedgebied voor deze soort, zijn hiermee ook zijn foerageergebieden rond het Natura 2000-gebied beschermd. De bescherming van Natura 2000-gebieden is dus ook buiten de gebiedsgrenzen van kracht. Dit wordt aangeduid met de term externe werking.

Toetsing volgens de Natuurbeschermingswet

Als er nieuwe activiteiten in of nabij een Natura 2000-gebied plaatsvinden, moet oriënterend onderzoek uitwijzen of er een kans is dat deze significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden hebben. Deze oriëntatie is de Voortoets. Er zijn drie uitkomsten daarvan mogelijk (ministerie van LNV 2005):

- 1 Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
- 2 Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat een vergunning moet worden aangevraagd die vergezeld moet gaan van de zogenaamde Verslechterings- en verstoringstoets.
- 3 Er is een kans op een significant negatief effect. Dan moet een vergunningsprocedure worden gevolgd die vergezeld moet gaan van een Passende beoordeling. Hiervoor is onderzoek nodig op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake. Als op grond hiervan wederom blijkt dat niet valt uit te sluiten dat het plan significante gevolgen heeft voor het gebied, kan de provincie slechts een vergunning verlenen als voldaan wordt aan de zogenaamde 'ADC-criteria'. Dat wil zeggen dat er geen alternatieven (A) voor het plan

zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang (D) met het plan is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden (C) is gerealiseerd.

In een korte natuurtoets of quickscan is meestal de Voortoets opgenomen in de teksten over gebiedsbescherming. Een Verslechterings- en verstoringstoets of een Passende beoordeling valt buiten de reikwijdte van een quickscan.

1.2 Overige vormen van gebiedsbescherming

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De provincies zijn verantwoordelijk voor een invulling van de EHS is een provinciale EHS. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan, indien deze leiden tot aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied. In uitzonderingsgevallen kan de provincie de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te motiveren. Daarnaast dienen compenserende dan wel mitigerende maatregelen te worden uitgevoerd (ministerie van LNV 2003).

Op provinciaal niveau kan regelgeving zijn ontwikkeld om in weidegebieden mogelijkheden te creëren voor een extra bescherming van foeragerende watervogels tijdens de winter en weidevogels. Zo kunnen gebieden zijn aangewezen als ganzenfoerageergebied en/of weidevogelgebied. De bescherming van de overige natuurgebieden is veelal geregeld in bestemmingsplannen die zijn opgesteld krachtens de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

2. SOORTBESCHERMING

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet is de bescherming geregeld van soorten die in die wet zijn genoemd. Deze soorten zijn ingedeeld in beschermingscategorieën (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Daarnaast geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving de 'zorgplicht'. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een gewijzigde aanpak betreffende de beoordeling van ontheffingsaanvragen.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat iedereen dient te voorkomen dat zijn handelen nadelige gevolgen voor flora en fauna heeft. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden (artikel 2). De zorgplicht geldt altijd, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) zijn hierin opgenomen. De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te doden, verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12).

Zorgvuldig handelen

'Zorgvuldig handelen' (artikelen 2b, 2c, 2d en 16c AMvB) gaat verder dan het voldoen aan de zorgplicht. Dit begrip is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd. Niet-zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een inspanning om te overzien wat de beoogde ingreep teweeg zal brengen. Een initiatiefnemer moet bijvoorbeeld altijd vooraf inventariseren welke beschermde, niet-vrijgestelde soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep is gepland. Ook moet hij in redelijkheid alles doen of laten om te voorkomen, of zoveel mogelijk te beperken, dat de artikelen 8-12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. De eerste stap daartoe is een goede planning, bijvoorbeeld om verstoring van dieren in de voortplantingstijd te voorkomen.

Beschermingsregimes

In 2005 is een aantal wijzigingen van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierdoor is het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren vastgelegd. Er zijn vier beschermingscategorieën, namelijk voor de soorten in tabel 1, 2 en 3 en de vogels. De indeling van de soorten is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van soorten in Nederland, waarbij ook de aangewezen onder de Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het gaat om de volgende beschermingscategorieën en de beoordeling voor projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling:

- 1 Licht beschermde soorten van tabel 1. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling.
- 2 Middelzwaar beschermde soorten van tabel 2. Dit zijn soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkeling vrijstelling mogelijk is, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door LNV goedgekeurde gedragscode.
- 3 Zwaar beschermde soorten van tabel 3. Bij verstoring daarvan kan een ontheffing nodig zijn.
- 4 Vogels.

Een ontheffing is een toestemming om in een bepaald geval af te kunnen wijken van een of meer verbodsbepalingen, zoals deze zijn vastgelegd in de artikelen 8 t/m 13 van de Flora- en faunawet.

Tabel 1.

Deze tabel bevat licht beschermde, algemeen voorkomende planten- en diersoorten, zoals Zwanenbloem, Bruine kikker, Bosmuis, Bunzing en Egel. De wetgever gaat ervan uit dat verlening van vrijstelling voor deze soorten geen afbreuk doet aan hun huidige, gunstige staat van instandhouding. Bij ruimtelijke ontwikkeling hoeft voor de verstoring van deze soorten geen ontheffing te worden aangevraagd. Uiteraard geldt wél de zorgplicht (zie hiervoor).

Tabel 2.

De tweede categorie betreft middelzwaar beschermde soorten. Hieronder is beschreven hoe met verstoring van deze soorten moet worden omgegaan bij gebruik van een gedragscode en zonder het gebruik daarvan.

Wanneer de beoogde werkzaamheden worden uitgevoerd volgens een gedragscode, hoeft voor de verstoring van soorten van tabel 2 geen ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode vermeldt hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen kan worden voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. De gedragscode die voor vrijstelling is vereist, moet goedgekeurd zijn door LNV en van toepassing zijn op de beoogde activiteit. Op de site van LNV zijn alle goedgekeurde

gedragscodes beschikbaar die door verscheidene brancheorganisaties zijn opgesteld. Er moet aantoonbaar volgens de gedragscode worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd moeten worden.

Als er geen gedragscode wordt gebruikt bij de uitvoering van de beoogde werkzaamheden, moet bij overtreding van de artikelen 8-12 een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan plaatsvindt, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het onderzoeksgebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dat inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden (omgevingscheck). Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het onderzoeksgebied nodig is. De aanvraag wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door uw activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 2. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Tabel 3.

Dit betreft zwaar beschermde soorten. Deze tabel bevat de soorten die zijn vermeld in Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en de soorten die zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Wanneer ten aanzien van een of meer soorten uit Bijlage 1 of Bijlage IV verbodsbepalingen worden overtreden door een ruimtelijke ontwikkeling, kan een ontheffingsaanvraag nodig zijn, die wordt getoetst aan de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?
- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevestigende oplossing?

Voor een ontheffing moet aan alle criteria zijn voldaan.

Voor de Bijlage 1-soorten van tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van de belangen die in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten zijn genoemd. Bij een ruimtelijke ingreep kan het om de volgende belangen gaan:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor de Bijlage IV-soorten van tabel 3 geldt dat er alleen vrijstelling mogelijk is op grond van de wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn zijn genoemd. Deze zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 3. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Vogels

Tijdens werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de broedperiode van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen, maar van veel vogelsoorten is bekend dat de broedperiode ligt tussen half maart en half juli. Het is voor de wet van belang of broedgevallen aanwezig zijn die door de werkzaamheden kunnen worden verstoord. De meeste soorten zijn elk broedseizoen in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens de broedperiode onder bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor versturende werkzaamheden buiten de broedperiode is dus geen ontheffing nodig. Er is evenmin ontheffing nodig voor het nemen van maatregelen vooraf aan de broedperiode, die de vestiging van vogels voorkomen. Ontstaan er binnen of nabij het onderzoeksgebied toch nesten die kunnen worden verstoord, dan dienen de werkzaamheden te worden gestaakt tot na de broedperiode.

Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het gehele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Er is in augustus 2009 door LNV een indicatieve lijst gepubliceerd van jaarrond beschermde vogelnesten, waarin vijf categorieën zijn te onderscheiden. Daarin zijn bijvoorbeeld Gierzwaluw, Kerkuil, Ransuil, Roek en Sperwer opgenomen. Eén van de categorieën betreft soorten die geen jaarrond beschermde verblijfplaats hebben, maar wel vaak terugkeren naar de locatie waar zij het vorige jaar gebroed hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zwaluw- en spechtensoorten.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de vogelsoorten op bovengenoemde lijst wordt gegarandeerd, hoeft er bij een verstoring geen ontheffing te worden aangevraagd. Dat betekent vrijwel altijd dat er een omgevingscheck van belang is om te kunnen bepalen of nabij het onderzoeksgebied voldoende leefruimte beschikbaar is. Een deskundige bepaalt dan of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet het geval, dan moet, voor zover mogelijk, een alternatief nest worden geboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd.

Voor vogels geldt dat alleen ontheffing kan worden verkregen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Veiligheid van het luchtverkeer.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

2.2 Rode Lijsten

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit Nederlandse soorten die vanwege hun aantalsverloop of kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status. Wel verwacht het ministerie van LNV van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Een aantal Rode-Lijstsoorten is ondergebracht in de Flora- en faunawet. Op 26 augustus 2009 zijn wijzigingen uitgevoerd in de soortenlijsten van de Rode Lijst.

3. ECOLOGISCHE BEOORDELING

Bij een ecologische beoordeling dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio en/of beschermde soorten.

Gebiedsbescherming

Ten aanzien van gebiedsbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

- 1 Liggen er beschermde (natuur)gebieden in het onderzoeksgebied of nabije omgeving?
- 2 Heeft de activiteit mogelijk (significant) negatieve gevolgen voor de beschermde gebieden?
- 3 Zijn die gevolgen te voorkomen?
- 4 Welke consequenties heeft dat voor de plannen (conclusies)?

Binnen de Natuurbeschermingswet vormen de eerste drie vragen de zogenaamde 'Voortoets'.

Er wordt gebruik gemaakt van websites van LNV en de provincie om te bepalen waar de grenzen liggen van beschermde gebieden. Op de website van LNV zijn de gegevens beschikbaar van alle Natura 2000-gebieden, zoals het (ontwerp)aanwijzingsbesluit met de instandhoudingsdoelen en begrenzing.

Soortbescherming

Ten aanzien van soortbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

- 1 Komen in het onderzoeksgebied beschermde en kritische soorten en vegetaties voor?
- 2 Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?
- 3 Zijn er vanuit de wet- en regelgeving bezwaren tegen de plannen?

Relevante soorten en vegetaties

Voor de eerste stap zijn overzichtswerken, websites en andere bronnen geraadpleegd en is veldonderzoek uitgevoerd. Daarbij is vaak ook informatie van derden betrokken. Er is daarbij vooral gelet op soorten die in het kader van de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet zijn beschermd, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijst en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten van het onderzoeksgebied.

Bronnen

Voor de ecologische beoordeling wordt per soortgroep gebruik gemaakt van de meest recente informatiebronnen over de verspreiding van soorten in Nederland. Er wordt in een aantal overzichtswerken en op betrouwbare websites nagegaan welke bijzondere en beschermde planten- en diersoorten er in (de ruime omgeving van) het betreffende onderzoeksgebied voorkomen.

Veldonderzoek

De natuurwaarden worden eveneens onderzocht aan de hand van een veldbezoek. Hierbij wordt gelet op (sporen van) de aanwezigheid van beschermde en kwetsbare soorten in het onderzoeksgebied. Daarnaast wordt beoordeeld voor welke beschermde soorten (die in de omgeving kunnen voorkomen) de ecologische randvoorwaarden in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Het veldonderzoek is tevens van belang om een inschatting te kunnen maken van effecten die samenhangen met de beoogde activiteiten tijdens en na voltooiing van de werkzaamheden.

Effecten en beoordeling

Na de beschrijving van de relevante soorten die in en nabij het onderzoeksgebied voorkomen, volgt een overzicht van de te verwachten effecten van de ingreep op de ecologische kwaliteiten van het onderzoeksgebied. Deze verstoringen kunnen verder reiken dan de grenzen van het onderzoeksgebied. We maken hier volgens de voorschriften van LNV in Werken aan Natura 2000 (ministerie van LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (winst of verlies van habitats), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering). Het gaat in alle gevallen om effecten die een verstoring veroorzaken van de (beschermde) soorten en van de functionaliteit van hun leefgebied.

De beoordeling vindt plaats aan de hand van de natuurwetgeving (Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en Wet Ruimtelijke Ordening (i.c. Ecologische Hoofdstructuur). Bovendien kan een beoordeling nodig zijn ten aanzien van provinciale regelgeving, zoals betreffende ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Het kan nodig zijn dat de initiatiefnemer contact opneemt met de provincie wanneer effecten op kunnen treden ten aanzien van ganzenfoerageergebied en weidevogels. Indien negatieve effecten kunnen optreden ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000-gebied of een Beschermd Natuurmonument, kan het nodig zijn om een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet aan te vragen.

Wanneer verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kunnen worden overtreden, dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen in de plannen te worden opgenomen. Wanneer door dergelijke maatregelen de functionaliteit van het leefgebied gegarandeerd is, is er geen ontheffing nodig (§ 2.1).

A wide-angle photograph of a rural landscape. In the foreground, a black and white cow is grazing in a green field. A narrow canal runs diagonally from the bottom right towards the center. The opposite bank of the canal is also green with some trees. In the background, a row of houses with gabled roofs is visible under a heavy, grey, overcast sky.

Bezoekadres

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden

Postadres

Postbus 32
9269 ZR Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
Fax 0511 47 27 40
info@altwym.nl

www.altwym.nl